

Na Vinjem orhu

Foto Janko Rabnik

Marijan Lipovšek:

Božični dnevi na Blokah

Čas okrog zimskega solnčnega obrata je najlepši in najtišji za samotnega popotnika. To je čas poznega svita in zgodnjega mraka, čas sivega neba, zasneženih potov, nemirnih snežink in rdečega, mrzlega solnca. Tedaj se pogrezne природа v najglobljo odmaknjenost od življenjskega izraza, v naših dušah pa se rodi tesno pričakovanje in upanje nečesa velikega. Morda je to rojstvo Kristusovo, morda le zunanji videz božičnih praznikov, ki jih praznujemo po stoletnih običajih na svoj posebni način. Čeprav te notranje napetosti ne moremo utemeljiti z nobeno realno duhovno dejavnostjo, nas vendar naše občutje prepričuje, da so vezi duha najbolj sproščene takrat, ko je snovna природа v najtrdnjšem spanju. Bolj kakor sicer smo tedaj bližji duhovnemu svetu, bodisi da je pot, po kateri hodimo, religija, bodisi da je ta pot izraz kake druge veje duhovnega sveta. Kmalu po novem letu pa se napetost sprosti in skozi ostali del zime gremo naproti pomladi in vstajenju prirode.

V tem posvečenem času sem se odpravil na dolgo smučarsko pot. Bival sem dva dni v zimski prirodi, sredi gozdov in planjav, samcat med nemimi pričami snujoče narave.

Za ljubljanskim Krimom mi je bil svet docela neznan. Zdel se mi je že bela lisa na zemljevidu prehojene naše dežele, ki ga ne-

prestano nosim v mislih. Odšel sem torej, da odkrijem, kar mi je neznano. Stavil sem si za nalogo, prehoditi svet med notranjsko in dolenjsko železnico brez podrobnega načrta in brez specialke. Na Sveti dan me je brzovlak potegnil do Borovnice, kjer sem začel svoje romanje.

V mračnem zimskem dnevu so naletavale snežinke. Hitro sem stopal proti Pokojišču nad borovniškim Peklom. Prav samotna je bila pot, še samotnejša se mi je obetala za zadnjimi kmečkimi naselji vrh valovite planote. Skozi vas Padež sem zavil po zamedenem kolovozu na visoki Vinji vrh. Strmo skozi gozd v skromnih vijugah vodi pot in privede na prostrano planjavo, kjer trudoma gazim globoki sneg proti vrhu. Mrzla zima je z meglo izoblikovala na drevju najkrasnejše ivje, da so veje in debla posuta z drobnimi, kristalnimi iglicami. Ne ustaviš se na vrhu, premrzlo veje veter in premrka je pokrajina, da bi se razgledoval. Naglo jo ubereš nizdol po kolovozu, ki te popelje naravnost v malo hribovsko vas Kožljek in skozi njo po strmi vijugasti poti navzdol na ravnico, sredi katere stoji ponosna vas Begunje pod Slivnico.

Prvi počitek, kosilo in oddih. Sprašujem za pot. Stari očanci se čudijo, momljajo v goste brade in neverno gledajo. Končno se eden od njih spomni in mi našteva imena vasi, skozi katere moram. »Oj, daleč so Bloke!« mi pravi, »ne pridete do mraka!« Moj sklep pa je bil trden in kmalu sem bil zunaj vasi na širnem polju. Na desni se je dvigala košata Slivnica. Že drugič jo puščam ob strani, že drugič me pelje pot mimo nje tako naglo, da se ne utegnem pobratiti s kraljico notranjskega sveta, sosedo temnega Javornika onstran Cerkniskega jezera. Hrepeneč pogled jo meri od vznožja do plešastega vrha, kjer brije silen veter. »Na svidenje!« ji zakličem, »morda drugo leto, prijateljica!«

Po trdi, slabi cesti drse smučke kakor po razpokanem ledu. »Na smučišče, ne na ledišče!« me je nekoč opominjal moj stari profesor botanike, ko me je videl mladega vnetega neumneža, ropotajočega po ledeni poti na ljubljanskem Rožniku. Ni zaleglo, tudi danes ne zaleže glasni opomin ubogih smučič, ki jih trma vlačič po najbolj nemogočem svetu, čez kamenje, les, pesek in led, le po snegu ne. Cesta drži med globokim celcem in vsak čas se nadejam, da bom moral zagaziti vanj; zato ne snamem smučič. Skozi vasi Topol in Podslivnico me vodi pot, v mraku tonejo mimo mene nizke, temne hiše. Tu in tam se zasveti leščerba skozi majhna okna, linam podobna. Iz Podslivnice zavijem v gozd, kjer se kolovoz dvigne navkreber. Kakšna silna tišina! Nema so drevesa, neme so snežene loke, še tišji so mračni prehodi, kjer se strne drevje nad glavo v črno streho. Samota, sveta samota leži nad prirodo, ljubosumno skriva glasove življenja, še veter počiva. Pot se zoži v stezo, steza v gaz, ki so jo izhodile bogve čigave noge, gaz se izgubi v stopinjah. Strmo navzgor vodijo. Sledim bornim sledovom, ki me vodijo čez goli grič do treh, štirih hiš. Sključeno čepe v bregu, visoko zadelane z odmetanim snegom. Selo Hribarjevo. Povprašam za pot. Ženica, ki je prišla na prag, se čudi in sklepa roke. Kar naravnost, pravi, naj grem, čez

Bloški domačini na smučeh

Foto M. Badjura

polje do cerkve, kjer se pravi Ulaka, in nato v Velike Bloke. Daleč da je in tema me bo podila.

Za menoj je ostalo samotno selo, pred menoj pa leži odprta planota, pokrita s snegom. Na krajih se motno črta senca zasneženega gozda, v dalji pa se spenja planjava v malce dvignjen rob, kjer se prav megleno in nedoločno prikazuje iz mrka cerkev. Tja usmerim svoje smuči in gazim suhi sneg v celo. Drobne bilke, oblite s plaščem steklenega ledu, zazvenijo, ko udarjam s palico ob nje. Mraz pritiska, na suknjiču se dela ivje in svežina reže v lice. Samotna cerkev na dvignjeni planoti se bliža, ob nje naslonjena se iz mračine prikaže mežnarija, iz katere prikličem moža. Z zamahom roke mi pokaže pot proti vzhodu. Tam leže Velike Bloke. »Videli boste luč!« mi pravi.

Brez steze in brez vsakih sledov se širi ravan za cerkvijo, ki leži osamljena sredi snegov, bičana od mrzle burje in padavin. Daleč krog nje ni nobenega sela ne bivališča. Sočustvuješ s samotarko in ji govoriš tolažilne besede, premraženi in premrli. Čez polje gre moja pot k luči, ki sem jo zagledal v daljavi pred seboj. Enakomerno drsim po snegu. Mimo hiti bela odeja, korak za korakom. Nikjer oporišča, da bi se ustavil na njem pogled, nikjer merila za prehojeno pot. Le luč, ki mirno sveti, mi je v oporo, a razdalje do nje ne določiš. Je li uro daleč? Je pol? Ali še dlje? Ne veš in ne misliš več na to, kajti prijetni so enakomerni gibi, brez truda jih opravljaš.

Ne vem, koliko sem rabil do vasi. Luč je postala večja, kmalu zagledam hišo, iz katere sveti, vidim cesto in konje, ki se napajajo pri vodnjaku. Ne sprašujem več za pot. Že vem: kar po cesti dalje, mimo razsvetljenih koč hitim, vas izgine za menoj kakor svetla senca,

utrnem se v temino, ki jo obdaja. Toda sedaj sem na cesti, na izhojeni poti, ki me skozi temni večer privede v Novo vas, moj današnji cilj.

V gorki izbi velike krčme kraljuje Božič. V kotu stoji smreka, prevlečena z zlatimi trakovi. Veseli smučarski rod, ki se vežba na tečaju, prepeva in zbija šale. Njegov Nestor in vodja je Rudolf Badjura, ki mi na mojo prošnjo razloži, kod moram jutri, da pridem najlepše na Travno goro nad Sodražico.

Iz megle in temine se je rodil prelep nov dan. Bloke so praznovale sv. Štefana v solncu in v blesteči jasnini. Šele pozno dopoldne sem zavil iz vasi proti severu, na nizke vzpetine, ki se vlečejo vzdolž prostranega polja proti Ravnem. Vrh teh gričev je širok hrbet. Po njem drži smučina v snegu skozi gozd in se ne ozira ne na pot, ne na cesto in kolovoz. Gospod je smučar! Kamorkoli usmeri svoje smuči, povsod mu je svet odprt: gozdovi, loke, ravnine, bregovi.

Po mehkem, svežem pršiču neslišno drsim v utrti smučini. Spodaj na desni se odmika za menoj bela Nova vas. Proti vzhodu drži danes moja pot, v neznan predele bloškega sveta. Kakor na valovih me vodi sled po zložnih gričih v konec ravnice, kjer prekrizam cesto, ki drži v Sodražico. Od sani in konjskih kopit steptani, suhi sneg se ne upira smučem, ki naglo zakrmijo po ovinkih navzdol v Ravne. Pri zaledenem vodnjaku poizvem za pot. Čez strmo reber se vije neizhojen kolovoz, ki ga naglo načnem. Že sem gori v strmini, sredi visokih, belih smrek v hladu zimske sence. Čez rob dospem na solnčno ravnico, kjer leži vas s prečudnim imenom Betónovo. Odpočijem se pri kmetu, ki je gostoljuben, kakor zna biti naš vljudni, ponižni in dobri seljak. Čas pa priganja. Solnce je toplo, zrak mehak in prijeten. Kratko slovo in že gazim zložni kolovoz proti Celemu hribu. Širok breg se vzpenja pred menoj, pregledaš ga skoraj do vrha. Pasovi smrek in grmičja segajo med snežene poljane, ki široko valove nad globeli. Jasnina in toplina plavata nad njimi. Od drevja padajo otajene kepe snega, suha in topla so debela na prisojnih straneh. Sivo lubje je prepojeno z lučjo modrega neba in svetlega solnca. Kdaj nam neki sije solnce tako jasno? Znamenje za preobrat je v zraku! Kajti gorkota in svetloba sta najjačji takrat, ko seže čez našo deželo jug z jasnine, znanilec težkih oblakov in deževnih pljuskov. Vonjal sem ga v zraku, videl na vejah, čutil v gorkih žarkih, le moje smuči so drsele kakor prej, enakomerno in nemoteno. Ni se jih prijelam sneg, gori do Celega hriba sem složno romal, veseleč se pokrajine in vedrega neba.

Triangulacija kaže na širokem vrhu najvišjo točko prostrane gore. Korenine podrtih dreves mole iz tal med skalami in snegom. Obsežen razgled se odpira na vse strani. Prav pod seboj vidiš na severovzhodu cerkvico na Gori. Na zapadu in jugu leže Bloški hribi, porasli z belozelenimi gozdovi, katerih opojni zrak vonjaš prav do vrha. Tam daleč, daleč na severu pa zagledaš Savinjske Alpe, kakor drobcen posnetek veličastne slike, ki jo vsak dan gledaš iz Ljubljane. Prav iste so oblike; saj se smer pogledu ni skoraj nič izpremenila,

Na Blokah

Foto M. Badjura

le majhne in nežne, kakor pritlikave se zde daljne gore. Sedaj vem: tam na severozapadu se izgublja v neskončnih gozdovih nekje med poraslimi vrhovi Krim. Stojim na svetu, katerega preiskati je bila moja največja želja. Daleč na jugu sem in gledam čez obširno, valovito hribovje, čez Mokrec in nevidno ljubljansko Barje, čez Savsko polje, ki ga le lahno označijo črte pod gorami, komaj sluteno pa ga prikaže zračna globina med vrstami ravnin in vzpetin, ki se nizajo tja do meja razgledu, do belih snežnikov v silni daljavi.

Prezgodaj sem se moral posloviti od tihega vrha. In če bi ostal tam do večera, še bi mi bilo težko, da moram proč.

Navzdol v vas Goro zasmučam in po poti ob strmem hribu dalje do široke ceste, ki vodi iz Sodražice v Loški Potok. Ob cesti stoji samotna hiša, ki se ji pravi Na Vagovki. Kakor meja med Notranjsko in Dolenjsko se mi je zdela ta cesta, ki se ti vidi kar cesarska po vseh ozkih, zamedenih in razritih poteh, katere prehodiš do nje. Nekaj korakov navzgor in že te izvabi ozka steza na levo v gozdnato reber. Gorki jug je završal čez bregove in spremenil suhi, živi sneg v vodeno, težko snov, po kateri so smučiči le s težavo drsele. Čez odprte, zasnežene senožeti sem romal mimo šopov grmovja in redkih dreves še po dolgi poti na Travno goro. Tam nisem strpel v krčmi. Po strmih vijugah sem naglo prismočal v Sodražico, kjer sta me sprejela megla in mraz. Tako prihaja jug nad našo deželo: najprej se vleže nad hribovje, potem se splazi v dolino.

Še šest kilometrov po cesti v črni temini do postaje Žlebič, nato me je vzel vase kočevar. Konec velikega obroča se je strnil z začetkom.

Spoznal sem prelep kos naše zemlje.

Spomini in opomini

II.

Naša družina je bila v prijateljskih stikih z brezniškim župnikom Potočnikom. Zato sem pri njem noter do njegove smrti prebil vsake počitnice. To je bilo za moje »planinsko delovanje« odločilnega pomena. Ako bi ne bil imel tako pripravne postojanke pod Stolom, bi se bil moral vsaj v študentovskih letih zadovoljiti z »veleturami« na Grad, Rožnik in Šmarno Goro. V tistih časih še pač ni bilo četrtinskih vozovnic, ni bilo ne skavtov ne tabornikov ne planinskih zavetišč, v katerih dobi dijak cenéno prenočišče. Zato so morale »ljubljske srajce« ostati o počitnicah doma, če niso na deželi imele kakih usmiljenih znancev, ki bi jih sprejeli pod streho.

Prvikrat sem prišel na Breznico kot šestošolec, in sicer o Božiču. Že tedne poprej sem se veselil, pa ne le zavoljo prostih dni, marveč predvsem zato, da bom videl od blizu planine, ki sem jih tolikrat občudoval samo od daleč.

Bil je jako lep zimski dan, ko sem se peljal s sanmi z Žirovnice na Breznico. Sam nisem vedel, kam bi gledal, ali nazaj na Triglav ali naprej na Stol. Ko sem prišel v župnišče, sem si vzel samo toliko časa, da sem pozdravil župnika; nato sem hitel na cesto ter gledal in gledal. Bil sem podoben sestradanemu človeku, ki ga posadiš za mizo, obloženo z najizbranejšimi jedmi.

O velikih počitnicah se pa nisem več omejil na občudovanje od daleč. Seveda, za enkrat sem se moral zadovoljiti s Karavankami. Z njih sem večkrat gledal na Triglav z neutešljivim hrepenenjem. Moja velika želja pa se mi je spolnila šele čez dve leti, preden sem stopil v bogoslovje.

Ko sem prišel na Breznico, sem slišal, da se Finžgar s tremi tovariši odpravlja na Triglav. Takoj sem ga prosil, da bi me vzel s seboj. Sprva se je branil; strašil me je z nevarnostmi, češ da so na grebenu klini tako narazen, da se od enega do drugega komaj z »rešpetlinom« vidi; slednjič pa se je vdal. Opremo sem si poiskal po vsej župniji. Palico, kratko zakrivljeno, mi je posodil dr. Svetina, ki mi je pri tej priliki dal tudi nekaj »potrebni« naukov. Malho, pristno pastirsko, ki je dišala po kozah, sem dobil pri Zemlji, pri tistem, ki je hotel, da bi bil junca pomolzel. Vanjo sem vtaknil dve klobasi, kos kruha in steklenico slivovke. Tudi Finžgar se je dobro založil z žgano pijačo. Ker nas vseh pet ni premoglo nahrbtnika, je Finžgar vtaknil dve steklenici v rokava; na srečo se mu je ena razbila med vožnjo na Dovje, pa bi bilo najbolje, če bi se bila tudi druga. Ker smo namreč po tedanjih načelih vso pot gasili žejo s slivovko, ni čudno, da sem vrh Pekla zagledal dve Dežmanovi koči namesto ene. Ko sem potem ponoči stokal, ker me je v želodcu peklo, mi je Finžgar obljubil, da me bo, če ne bom tiho, spravil ven hladit se v sneg. Po napovedi take skrbnosti mi je postalo precej bolje, in

kmalu sem zaspal. Poprej sem storil trdni sklep, da ne bom nikdar več s slivovko gasil žeje. In je res nisem.

Naslednje jutro smo se že ob štirih odpravili na pot. Jaz sem se oborožil z žabicami (derezami) na štiri špice, kakor so jih takrat nosili pastirji in drvarji. Sicer niso bile potrebne, pa se mi je imenitno zdelo, da sem jih imel na čevljih. Na grebenu so hlače veliko trpele. Žic ni bilo, klini pa jako redko posajeni. Razgled smo imeli silno lep: videli smo celo — Ortler. Kdo je imel tako dobre oči, da nam ga je pokazal, se ne vem več spomniti. Verjel sem mu pa in zato sem res videl ali vsaj gledal noter do švicarske meje...

Ker je bilo jutro zelo mrzlo, so se moji tovariši, z vodnikom vred, gredli s slivovko. Jaz sem pa, zvest svojemu nočnemu sklepu, že nastopil kot popoln abstinent. In vendar je prav malo manjkalo, da nisem z drugimi vred zletel z grebena; tako bi me danes ne skrbelo, česa naj se za prihodnjo številko »Vestnika« spomnim. Do sedla smo namreč lezli trdo eden za drugim. Ako bi bil vodnik tu padel, bi bili najbrž frčali vsi po vrsti v globino. Bila je torej velika sreča, da ga je žganje vrglo šele tam, kjer se greben zravna v sedlo. Zgrabil sem ga hitro za nahrbtnik in začel klicati na pomoč. Finžgar in eden izmed tovarišev, Šolar, sta namreč že hitela proti Malemu Triglavu. Še danes ju občudujem, da sta ga, Šolarja, spravila nizdol do tedanje Marije Terezije koč. Vso turo je Finžgar popisal v četrtem letniku »Vestnika«, jaz pa v »Mentorju« (1932/33). Ako bo kdo prebral oba popisa, bo našel precej razlike med njima. Prepričan sem, da bo ogorčeno vzkliknil: »No, tu se je pa Mlakar ujel: popisal je turo, ki je niti naredil ni! Še zraven ga ni bilo, klobasarja, pa ti tako natanko popiše pot.« Kdor bi me tako sodil, bi mi delal krivico (česar sem pa itak navajen). Finžgar je pesnik, pisatelj in umetnik. Zato se je v svojem opisu smel v obilni meri poslužiti tiste licence, ki se ji pravi »poetična«. S tako pravico je mene v »Vestniku« izpustil in vzel s seboj na turo svojega najboljšega prijatelja Gromovega Lojza, dasi je ta takrat, ko smo šli na Triglav, že počival na brezniškem pokopališču. Mislim, da to pojasnilo zadostuje...

Prav tisto leto (1893), ko sem bil prvokrat na Triglavu, se je ustanovilo Slovensko Planinsko Društvo, precej pozneje, kakor pri drugih narodih. Pa bi ne bilo pravično, če bi nam kdo zato očital kulturno zaostalost.

Predvsem je treba sploh poudariti, da planinstvo ni zraslo iz ljudstva, ne pri Slovencih, ne pri drugih narodih.

Ko je kardinal Missia nekoč v Srednji vasi birmoval, je izrekel željo, da bi šel na Triglav. Župnik Zarnik pa mu je dejal: »Nikar, prevzvišeni! Izgubili bi pri ljudeh vse spoštovanje. Naš človek sodi: da je nor, kdor hodi gor.«

Preprosto podeželsko ljudstvo še dandanes nekako tako misli, pa ga zato ne smemo slabo soditi. Kmet se bori v prosti naravi za vsakdanji kruh s telesnim delom, ki je trdo in včasih celo zastoj. Čez teden se kmet trudi in peha, zato v nedeljo rad počiva. Ne smemo mu torej zameriti, če nima smisla za planinstvo in če se čudi tistim, ki se pote po gorah, namesto da bi se odpočili in »ležali

v senci pod hruško«. Da gre pastir v nevarno skalovje rešit ovco, ki se je zaskočila, da sledi lovec gamsa po strmih policah, da pelje vodnik »gospoda« na goro, vse to naš kmet dobro razume. Da pa kdo lazi s težkim nahrbtnikom obložen po gorah, ne da bi kaj dobil za to, tega kmet ne more uvideti.

Aljaž se je svojemu očetu pohvalil, da je s Storžiča videl domačo hišo, pa jo je takoj skupil:

»Tepec, ali ti je treba za to lezti na Storžič? Tja čez cesto bi stopil, pa bi jo še bolje videl!«

V tem oziru niso drugi narodi nič naprednejši, čeprav imajo slavno preteklost in so vedno živeli v manjši ali večji svobodi. Balmat bi ne bil nikdar šel na Montblanc, če bi mu ne bila obljubljena zlata nagrada. Tudi oba Carrela sta se sprva zato vojskovala za Matterhorn, ker sta videla v njem vir zaslužka zase in za svoje rojake. Vodniki iz Kalsa so poiskali pristop na Veliki Klek od njihove strani, pa samo zato, ker so videli, kako služijo njihovi tovariši v Heiligenblutu, ko vodijo gospode skozi Leitertal na vrh.

Planinstvo torej ni izšlo iz ljudstva, marveč iz razumništva, tako pri nas kakor tudi drugod. Mestni človek se naveliča tesnih zidov in si želi ven v prosto naravo, na gore. Seveda so bili sprva samo nekateri, ki so se hodili v planine »odpočivat«. Saj je še dandanes veliko takih, ki rajši gledajo gore od vznožja ali ki stopijo »zmago-slavno« na »ponosni vrh« le takrat, ako jih gor pripelje železnica, vzpenjača, ali pa prinese oslovski hrbet.

Do ustanovitve SPD je bilo res malo Slovencev, ki bi bili hodili po gorah. Temu pa ni treba iskati vzroka v okolščini, da nismo živeli v lastni državi. Koseski nas je svoje dni lepo opominjal: »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.«

Žal, da se še vedno dobe med nami, ki nam ob vsaki priliki očitajo sužnost in bi nas radi prepričali, da smo »osvobojeni sužnji« z vsemi slabimi lastnostmi »libertinov«. Zares so taki večinoma možje, ki krivé pred mogotci hrbet kakor maček, kadar ga gladiš, vse druge, do katerih imajo količkaj oblasti, pa grizejo in praskajo. Vsega, kar jim ni po volji, je kriv »suženjski duh«, ki po njihovem mnenju še tiči v Slovencih. In tako naj bi bil vzrok za pozni razvoj planinstva pri nas to, da se nismo mogli svobodno razvijati, kar pa ni res. Planinstvo se je pri nas širilo počasi samo zato, ker smo Slovenci pač majhen narod.

Pred nekaj leti so na občnem zboru očitali osrednjemu odboru SPD, da stori premalo za reševanje ponesrečencev in so navajali za zgled »Alpenverein«, češ da sta v Monakovem vedno pripravljena dva rešilna avta, ki zdrčita na prvi poziv na kraj nesreče. Torej SPD naj bi s svojimi skromnimi močmi to storilo, kar dela nepri-merno močnejši in bogatejši Alpenverein!

Takim in enakim »nergačem« bi jaz takole odgovoril: Kadar bo odbor SPD razpolagal s tolikimi sredstvi kakor »Alpenverein«, bo njegov rešilni avto lahko pod vsako steno kar čakal na padajoče plezalice, da jih odpelje v bolnišnico ali mrtvašnico.

Ako hočemo biti pravični, moramo soditi eden in isti pojav pri različnih narodih relativno, ne pa absolutno. V 18. stoletju bi bil slovenske planince res lahko naštel na prstih ene roke; pa jih relativno ni bilo nič manj kakor na primer pri Angležih. Razvoj planinstva v preteklem stoletju nam pokaže isti rezultat. Čisto naravno je, da najdeš med 17 milijoni Angležev ali med 60 milijoni Nemcev več planincev kakor med nekaj sto tisoči Slovencev. Kdor jemlje številke absolutno, bi lahko tudi trdil, da smo mi veliko bogatejši narod kakor Francozi, ker je že samo v Parizu več revežev kakor v vsej Sloveniji.

Dalje ne smemo pozabiti, da pri razvoju planinstva odločujejo še drugi činitelji. Razumništva Slovenci svoje dni nismo imeli veliko. Tako je jasno, da ni bilo veliko slovenskih planincev. Poleg tega tudi prometne prilike niso bile ugodne razvoju planinstva. Pri nas so hodili večinoma samo taki po planinah, ki so jih gore tako rekoč skozi okno vabile. Brata Dežmana sta lahko šla na Triglav, ker sta živela v Srednji vasi. Ako bi bila za kaplana kje na Dolenjskem, bi ga sploh nikdar ne bila od blizu videla. Če bi bil Vodnik kurat na Vinici, namesto v Gorjušah, bi tudi ne bil zapel: »Na Vršac stopivši, sedi...«

Navadni, slabo plačani inteligent si pač ni mogel niti toliko privoščiti, da bi se bil peljal iz mesta do vznožja Julijskih Alp. Dijaki so pa tudi rajši viaticirali po glavnih cestah — koga bi naj bili v gorski samoti in pustoti ustavljali s klobukom v roki in z nagovorom: »Pauper studiosus sum, peto viaticum«¹? Zato so po gorah lazili večinoma le tisti, ki so bili v njih vznožju doma. Skratka, za gojenje planinstva je bilo treba precej denarja, ki ga pa ob času, ko se je drugje alpinizem že bohotno razvijal, slovenski inteligent, vsaj tisti, ki bi bil hodil rad v gore, navadno ni imel preveč.

Pri Angležih na primer je bilo vse drugače. Med njimi so se vedno našli možje, ki niso imeli drugih skrbi kakor to, kako bi porabili denar, ki so ga jim drugi služili. Ker so imeli denar in čas, so tudi lahko veliko potovali. Do vznožja gora so jih prinesle mule, potem so pa v spremstvu nosačev in vodnikov premagovali vrh za vrhom. Če bi bil Whymper navaden uradnik z majhno plačo, bi se ne bil mogel leto za leto voziti z Angleškega v Val Tournanche in tako trdovratno oblegati Matterhorn. Tudi Francoz Saussure je moral biti jako petičen mož, da je lahko najel 19 nosačev in vodnikov, ki so ga peljali na Montblanc.

Ko je krški škof knez Salm priredil drugo ekspedicijo na Veliki Klek, je štela njegova »planinska« družba 78 »glav«, namreč 13 gospodov, 49 vodnikov in nosačev ter 16 konj. Izmed gospode pa je prišel na vrh samo Horrasch, župnik iz Dellacha. Ko so naslednji dan šli tesarji postavljat križ, se jim je pridružil tudi naš Stanič. No, njemu pa ni zadostovalo, da je prišel samo na vrh, marveč je splezal celo na — drog, ki so ga tesarji započili v sneg.

Zdi se mi, da bi tudi dr. Kugy ne bil prehodil naših in še mnogo drugih planin, če bi imel v Trstu samo kako revno branjarijo.

¹ »Ubožen dijak sem, prosim popotnice.«

Dá, denar, to je tisti »nervus rerum«, ki ga rabi tudi planinec, če se hoče »izživljati« v planinstvu. Kdo bi jo bil rajši udaril na Veliki Klek, kakor midva z Žemljo, tedaj ko sva sedela na bregu Pasterice in prvokrat občudovala v ledeni oklep vkovani svet? Toda, kje bi naj tedaj bila vzela denar za vodnika? Ko sva se nagledala, sva jo ponižno mahnila čez Pfandscharte v Fuschertal.

V Pontresino sem prišel z namenom, da bi zlezal na Bernino, ker bi bil rad prišel 4000 metrov visoko. Ko sem pa zvedel, da ta visokoteleča misel z vodnikom stane do sto frankov, sem si izbral druge gore, ki so nekoliko nižje, zato pa tudi precej cenejše, ker mi za nje ni bilo treba vodnika.

Še v začetku tega stoletja so hodili po visokih gorah večinoma taki, ki so zmogli vodnike. Vsaj jaz se ne spominjam, da bi bil na Tirolskem ali v Švici v gorah srečal kake dijake. Ako si v koči zaklical »gospod doktor«, se je gotovo dve tretjini glav ozrlo. Pokazalo se je, da hodijo po gorah samo taki, ki so imeli čas in denar.

Na Etni mi je vodnik že pri prvi »kantonieri« pripovedoval, kako lepe »mancie« (napitnine) dajejo Angleži in Amerikanci. Ko sem mu pojasnil, da jugoslovanska valuta ne stoji tako visoko kakor angleška ali amerikkanska, je tudi meni rekel: »Če bi ne imeli denarja, bi pa doma ostali.«

Dandanes je seveda vse drugače. Planinstvo je postalo cenejše, vsaj pri nas. Ako bi pa ne bilo koles, železnice, avtobusov, nadelanih steza, zavetišč in drugih prometnih sredstev, bi tudi današnji planinci imeli izlet na Šmarno Goro ali Sv. Jošta že za planinsko turo.

Morebiti gleda eden ali drugi z zavistjo na večje narode, ki si hodijo lavorik trgat na eksotične, nad 5000 metrov visoke gore, medtem ko se morajo naši plezalci zadovoljiti v domačih stenah s »problemi«, ki bodo najbrž kmalu pošli. Tudi tu ni vzrok inferiornost slovenske »rase«, marveč ta ljubi, od modrih zaničevani, a vsem dobrodošli denar. Ako bi bilo tudi pri nas za planinske namene toliko denarja na razpolago kakor pri drugih bogatejših narodih, bi si tudi slovenski plezalci rajši hodili lomiti kosti na kakšno Čomlungmo, nego na samo nekaj sto metrov visoke domače stene in turnee.

Čemu bi se torej zaničevali sami? Slovenci smo lahko ponosni na svoje planinstvo, naj že gledamo v preteklost ali v sedanost.

(Dalje prih.)

Ing. Milan Mikuž:

Zapadna stena Rokava, grebeni in Oltar

(Plezali: Matevž Fröhlich, Drago Korenini, ing. Milan Mikuž.)

V soboto, 7. septembra 1935, sem se odpeljal z opoldanskim vlakom iz Ljubljane proti Kranjski Gori. Poobedoval sem tako rekoč med potom od pisarne do vlaka s pomočjo »leteče prehrane«, ki je pri nas železničarjih zelo razvita. Vožnja v opoldanskem vlaklu je ravno pripravna, da preokreneš uradno miselnost v do-
vzetnost za lepoto narave — prav prijetna reč! Poleg tega je vlak

pripraven, da dospeš še pred nočjo primerno visoko v hribih, do planinske koč, bivaka ali vsaj drvarske koč.

Ko sem na Jesenicah izstopil, sta me čakala prijatelja Drago in Matevž, pripravljena, da pojdemo pod Škrlatico. Družbo od Jesenic dalje sta tvorili dve skupini. Mi trije smo bili namenjeni na zapadno steno Rokava, druga skupina — Pavlinova in Lukman — pa čez severno steno Škrlatice. Odrinili smo skupno iz Kranjske Gore ob 15 po dolini Pišnice, najprej do koč v Krnici, po odmoru v koči pa dalje navzgor po Gruntovnici in Veliki Dnini v kraljestvo zapadne Škrlatice. Podjetni jeseniški Skalaši so namreč za plezalni obseg Škrlatice zgradili zavetišče. Postavljeno je na skrbno izbranem mestu. Kakor lastovičje gnezdo je močno pripeto sredi nadvisne pečine v južnem obronku Velike Ponce, ki ga kakor streha krije pred snežnimi plazovi in padajočim kamenjem. Predstavlja si velik sod, s premerom in z globino dveh in pol metrov, po sredi prežagan, gornja polovica z vdelanimi vrati in okenci pa postavljena na lesen pod. Tako je zavetišče. Izdelano in poskusno postavljeno je bilo že v dolini, nato pa kos za kosom z velikim trudom in obilnim znojem prenešeno na postojanko. Tam gori je bilo zloženo, obito s pločvino in z železom pritrjeno ob živo skalo. Dohod s prodišča pod omenjenim obronkom do zavetišča je mala preizkušnja ravnotežja. Ni torej primeren za one, ki v poznih nočnih urah iščejo pravih domačih hišnih vrat.

Do zavetišča smo dospeli že po temi ob 20, s Kranjske Gore torej s počitkom pet ur. Od zavetišča do vstopa v steno je pol do ene ure hoje, kakršno si pač v oni okolici izbereš steno. Ravno v tem tiči prednost tega zavetišča: še isti večer, ko si odšel z doma, moreš dospeti dovolj visoko pod skale, do 2000 m nadmorske višine, da se za plezanje naslednjega dne odpočiješ. Zavetišče nudi plezalcu le najpotrebnejše: varno streho, prenočišče na toplem; večje kretanje v njem ni mogoče. Vse druge »udobnosti« nadomestuje plezalcu priroda, humor in domišljija. Po velikosti je zgradba podobna igrački; vendar smo se ta večer v njej izbornu počutili ter bili kar razigrane volje: tedaj bi ne menjali z udobnostjo v marmornati palači! Eden ob drugem smo leže ali sede na slamnjači gledali v brneči plamenček samovarja, kjer je vrela voda za čaj. Drago, hišni gospodar, ki nas je gostil, je bil židane volje. Kateri gospodar

Foto ing. Milan Mikuž

Zavetišče jeseniških Skalašev v Vel. Dnini

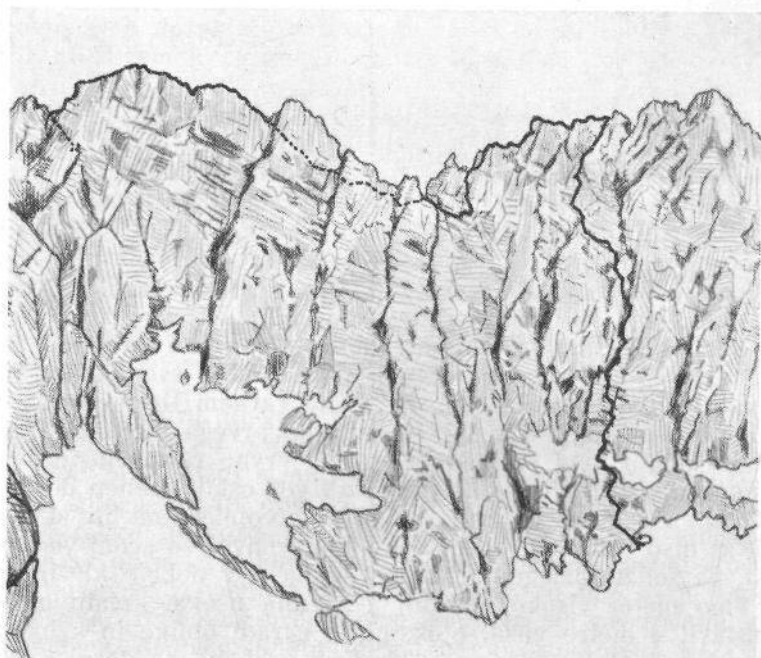
pa ni, ko je prvokrat pod dograjeno streho! Njegovi zamisli in začetku gre namreč večidel zasluga za to skromno postojanko. Povečerjali smo iz nahrbtnikov, vmes pa iztresali vesele dogodivščine.

Medtem je od vzhoda izza mogočne temne gmote Škrlatice priplaval mesec ter posrebril vse divje skalne vrhove. Tišino in čar mesečine bi opisal le pesnik. Po večerji smo za slovesno otvoritev še vprizorili serenado na orglice, kar na strehi, tako da so jo poslušale tudi divje koze, ki smo jih naslednjega jutra zapazili nedaleč od zavetišča. Izpred vrat smo imeli edinstven razgled v dolino Krnice, vrh nje na Prisojnik in vso vrsto starih znancev tja do Jalovca in domačih vrhov tam v nepozabni Trenti. Tik pred teboj na vzhodu pa se dviga severno in zapadno ostenje Škrlatice, desno mejč na Dovški Gamzovec in Rogljico, a levo na Veliki Rokav, Oltar in grebene med njima. Zadnjima dvema je veljal naslednjega dne naš obisk. — Ob sedmih zjutraj 8. septembra je dospela na prodišče pod nami še tretja skupina, ki je bila prenočila v koči na Krnici. Poklicali smo jo gor k nam na jutranji pomenek in čaj. Della Valle in Lah se nista mogla načuditi porabnosti zavetišča, tem bolj, ker sta imela za seboj že tri ure hoje. Ob osmih smo zapustili zavetišče in sestopili na široko prodišče, ki je bilo vso nadaljnjo pot, vse do sten še pokrito s snegom. Po pol uri hoje smo se poslovili od obeh skupin, namenjenih v severno steno Škrlatice, a po nadaljnji pol uri je naša trojica stala pod Rokavovo steno.

Obuli smo plezalnike in se navezali! Matevž vodnik, jaz drugi, Drago tretji. Vstopili smo levo in nekoliko severneje od sestopa PK 7a po knjigi »Naš alpinizem«; vzpenjali smo se več ali manj v ravni smeri navzgor proti sredini grebena med Velikim Rokavom in prelazom, ki ga deli od Oltarja. Nekako v drugi petini stenske višine smo se dotaknili sestopne smeri PK 7a, a se zopet od nje oddaljevali na levo, čim bolj smo se bližali rezu grebena. Po enournem, začetkoma lažjem, pozneje težjem terenu, po prodnatih poličkah, preko robov, manj izrazitih žlebov in po vedno krušljivem terenu, ki nas je silil k oprezovanju, nas je zaustavil manjši kamin, skozi katerega smo uspeli z gvozdenjem. Za tem kaminom smo prešli nekaj nerodnejših mest, ki so zahtevala radi nesigurnih oprimkov primerno pazljivost. Nekajkrat smo radi padajočega kamenja prav hitro pritisnili glave k skali. V drugi uri plezanja smo obstali pred kaminom, ki je bil v višini dveh metrov predeljen z novim dnom. Plezanje se je zavleklo zaradi nemogočega prehoda na levo ali desno od kamina. Oprimkov ali nikakih ali pa so bili krušljivi. Pomagali smo si z živo lestvo, podaljšano z ročno podporo. Naš vodnik si je v doseženi višini pomagal s trenjem, ležeč na trebuhu, s stranskim gvozdenjem in končno z odsebnim potiskanjem rok. Vendar počasno in oprezno dviganje je zadostovalo za premaganje te ovire. Za tem kaminom se je stena nekoliko položila, strmina zmanjšala. Tedaj smo se nahajali na drugi tretjini višine Rokavove stene. Bilo je še hladno, od skal so visele v tem času še ledene sveče. Prav hvaležni smo bili solncu, ki se nam je doslej skrivalo za bežne

megle, a se sedaj pokazale za ves ostali čas dneva. S te točke smo opazovali skupini, plezajoči na Škrlatico. Štiri črne točke so se hitro pomikale in bile višinsko že nad nami. Zato smo tudi mi nadaljevali.

Omenjeni kamin je prešel v prodnat, širok žleb. Našel sem v njem obtolčen aluminijast samovar, Matevž pa nekaj višje v žlebu še pokrov s poveznim jermenom ter kos krpe. Pojasnil mi je, da smo na mestu, kjer je nesrečno končal Lečnik. Pol ure hoda za kočo v Krnici sem bil prejšnji dan opazil onstran hudournika ob

Ing. Milan Mikuž

Skica plezalne poti: »Zapadna stena Rokava (2646 m), grebeni in Oltar (2621 m)«

skalo pritrjeno ploščo, posvečeno njemu v spomin. — Žleb se je kmalu končal v neprehodni steni. Matevž je zato zavil desno navzgor čez rob žleba ter prešel po nekaj minutah na gladko, 70 stopinj nagnjeno ploščo. Tvorila je že vrh grebena. Ker smo imeli pred seboj še ves greben in Oltar, smo za ta dan opustili plezanje na sam vrh Velikega Rokava, ki nam je bil malo na desni v poldanskem solncu. Prehod te gladke plošče je po sreči omogočila 20 do 30 cm široka poč. Raztezala se je izpod vrha poševno navzdol levo pod naše stojišče. Naskočil jo je previdno Matevž. Vrv sem naravnal čez nekoliko višje ležeč pomol ter jo tako za vsak slučaj za polovico skrajšal. Vstopil je Matevž v poč, se z gvozdenjem desne roke ter z oprimki leve roke izven počasi počasi vzdigoval ter pritelovadil na raz grebena. Tu se je vsedel ali bolje: je zajahal in se zagvoznil ter potegnil

mene za seboj. Mesto je dobro označeno: približno dva metra pod njim je okence, skozi katero sem mimogrede videl naravnost na vzhodno prodišče pod Rokavovo steno. Poč, katero sem prej omenil, je nekako v zvezi s tem predorom stene, ki je na tem mestu meter ali še kaj manj debela, nagrizena in na vzhodni strani še previsna.

Čim sem dospel na to mesto, se je moral Matevž umakniti. Samoobsebi umevno, a ne tako lahko izvedljivo. Dosegla sva tedaj grebenov vrh, Drago kot tretji pa je še čakal, da ugodno zaključiva novo razvrstitev. Matevž je torej prestopil preko mene v severni smeri po razu grebena, prekoračil z zaletom malo useko, prešel meter visoko kleč in se zadaj za njo dobro vsidral. Šele sedaj sem mogel pozvati tretjega plezalca, naj dopleza. Na mestu, ki sem ga jahal, se nisem smel dosti razgledovati zaradi varovanja tretjega plezalca. Spominjam pa se še, da sem v samem trenutku preletel s pogledom steno s plezajočim prijateljem, takoj nato mi je v smeri ob desnem plezalniku nizzdol, 400 metrov nižje na vzhodnem produ obtičal pogled na divji kozi, ki nas še ni zapazila, niti se nas najbrž v tej višini ni nadejala, obenem pa sem se — poklicna navada — spomnil tlačne napetosti pri zrahljani kamenini, katero sem sicer trdno jahal, vendar brez občutka za predpisano varnost. Nekako z občutkom, ki ga ima človek, ki je povabljen k visoki osebnosti, a sedi po naključju na polomljeni stolici... Vse to pa samo za trenutek. Že je bil Drago za menoj in telovadbo sva, kakor prej z Matevžem, sedaj ponovila. Čim je bil na varnem Drago, sem se pomaknil po useki in kleči, da sem varoval prvega plezalca. Sčasoma smo tako dobili med seboj zopet pravo vravno razmerje in smo hitreje napredovali. Zatem smo preplazili ves ostali greben do prelaza k Oltarju. Podoben je žagi z močno preobličeni in skrhanimi zobmi, ki niso enakomerno porazdeljeni, temveč so sedaj večji sedaj manjši, pa zopet raztegnjeni ali pa stisnjeni v debele kleči. Prekoračili smo meter visoko peč, tej je sledila useka, kmalu nato nas je zaustavil 4 metre visok blok, ki se zaradi oblike in krhkosti ni dal preplezati. Obšli smo ga pod vrhom grebena na desni s stopom kraj prepada. S tem smo se ognili trebušasti žmuli in dospeli najprej na ostro škrbinico, nato na podolgovato, vzdigujočo se, krušljivo rež grebena. Opisani položaji so se nadalje večkrat ponavljali. K vertikalni si zamisli še horizontalno valovitost, da dobiš točno sliko grebena. Z bližanjem k prelazu Oltarja pada greben stopničasto. Zadnji plezalec je imel zato tudi opravka s sestopom po malo razčlenjenih, deset do dvajset metrov visokih strmih obronkih. Malo pred prelazom smo zlezli z vrha grebena zopet na njega zapadno stran in nato po poličkah, poklinah in bornejših stopih polagoma na prelaz.

Posedli smo po lepi prisojni polici. Solnce nas je grelo. V oni višini smo ga v septembru občutili že ko martinčki, ki jih privabi poslednja toplota iz špranj in razpok. Pa saj mi tu v stenah in skalah, daleč proč od vsakdanjega vrveža in prerivanja za vabljivimi — varljivimi cilji, tudi nismo bili kaj drugega nego mali človeški martinčki, ki so si zaželeli v tej veličastni samoti in tišini za

Foto ing. Milan Mikúž

Razgled z Oltarja proti Triglavu in Vel. Oltarju

nekaj ur onega miru, ki ga v dolini pogrešaš. Kljub temu je ta mir glasan in, če ga umeš poslušati, ti ve marsikaj povedati. Zagledali smo se doli proti južni strani, kjer so se v mehkem zraku popoldanskega solnca kopali oblaki in se ostro risali obronki Prisojnika, Mojstrovke, nepogrešljivega Jalovca, Mangarta, Poliških Špikov, Kanina, vsak obris za odtenek slabejši, dokler tam, neznansko daleč ne izginejo in se zenačijo z obzorjem. Levo od nas se je zapadna stena Rokava, ravnokar preplezana, sedaj bočila pred nami kakor rešena naloga. Ne, več: kakor utešen nemir, izpolnjena želja, doživetje. Pod nami se je bliščalo snežišče, a na desno mizasta Ponca s skrhanimi in iglastimi grebeni, s severozapada spojenimi z Oltarjem. Kar na tej polički bi ostali, pa čas je tu hitreje bežal; preden smo se prebudili iz lepih sanj, je potekla cela ura.

Pred seboj smo imeli še Oltar. S prelaza se pokazuje kot lepa piramida, pozneje iz daljave več kilometrov ga nisem takoj prepoznal, ker je vrh raztegnjen. Proučili smo plezanje pred seboj ter s prelaza vstopili v njegovo vzhodno pobočje. Ni nam delalo težav, dasi ima nekaj strmih mest in žlebov. Bili smo še navezani, a plezali smo prosto. Sledeč Matevžu, ki je tudi nadalje vodil, sva morala paziti na kamenje, ki se je sprožalo in po žlebovih priletalo ravno na nas. Ob 15 smo izstopili vrh Oltarja. V spominski knjižici, hranjeni v odprti steklenici, smo čitali, da so imeli tekom zadnjih let ti grebeni komaj nekaj nad deset posetnikov. V naših Alpah so torej le še kotički, ki so skoraj nedotaknjeni, in stene, kjer si še lahko svobodno voliš pot.

Z vrha božanstven, jesensko čist razgled po treh dolinah in iz njih kipečih nešteti vrhovih. —

Sestopili smo po severovzhodni strani Oltarja, nato vzhodno po drči in kratkem obronku na obširna prodišča na Gruntu, od koder smo se zapodili mimo Zgornje in Spodnje Splevte po meliščih v dolino Vrat, kamor smo dospeli okrog 17. — Ločili smo se. Prijatelj sta odhitela proti Mojstrani, meni pa se ni mudilo navzgor proti Aljaževemu Domu na odpočitek za trude naslednjega dne.

(Vzpon je varijanta, nova posebno v zadnji petini pod vrhom.)

Dr. H. Tuma:

Plazovi in opasti

Za smučarje posebno važen pojav, ki žal zahteva toliko človeških žrtev, so plazovi. Napravijo se največkrat mehaničnim putem tako, da se pri čiščenju, Neuschnee, narahlo nagromadi po vesinah, često več metrov visoko, in ga lastna teža potegne v niz. Posebno rad se sneg opesne po stenah gotove oblike, kjer se nabira po ozkih pomolčkih in gredicah, a zdrsne, ko se nabere. Taki vrhovi nosijo navadno ime Sravnik, Kurnik in enako. Globeli, v katerih se plazovi ustavljajo, pa navadno nosijo ime »snežna konta«. Nevarnost po vesinah se pričinja ob 25° naklonine, prav nevarna pa že postaja naklonina od 35° dalje.

Tvoritev plazov in opasti sem proučeval od l. 1892 dalje v pogorju Krna do Črne Prsti ter v Trenti. Hodil sem v krpljah največkrat sam, da sem lahko z vso pozornostjo in opreznostjo opazoval lastnosti snega in tvoritev plazov. Šel sem v gore vsak mesec leta, da sem lahko primerjal razlike po letnem času, posebno vpliv solnca in toplote na sneg. Čez poletje sem premeril naklonine in pregledal svet (teren), da sem se pozimi lahko brez nevarnosti približal plazovinom.

Često se stvori plaz, ko z vrha pade na strm sneg kepa, ki se vali dalje in potegne snežno gmoto za seboj. Plaz lahko povzroči že ptič, ki z grebena odkruši kepo. Plazove mehanično povzroči človek, oziroma več ljudi, ki sneg v vesini pregloboko pretirijo, tako da vrhnji del gmote nima več naslona; zato zdrsne nizdol in potegne celo snežino za seboj. Največ nezgod se pripeti ravno na ta način. V času velike vojne je poginilo vsled plazov okoli 60.000 ljudi; vzrok: nepoznanje lastnosti snega in visokega gorovja.

Pozimi so pogosti pršni plazovi, ko pršič le nalahko leže na strmine in pečine, se nabere, opesne ter z lastno težo, še bolj pa s puhom, ki spremlja padajoči sneg, potegne po strmini nabrano snežno gmoto s seboj. Pršni ali prašni plazovi so po nevarnosti hujši kakor mokri plazovi. Pršni tvorijo okoli sebe cel vihar, ki ruši in lomi drevje, človeka celó zavrti v zrak. Navadno tudi globlje zakrijejo ponesrečenca. Mokri ali talni plazovi se delajo večinoma pod snežno opoko (Schneebrett) ali osrenico (Bruchharsch), ki se udere pod mehničnim pritiskom. Spomladi se tvorijo mokri plazovi s tem, da se sneg po dežju ali topljenju premoči ter se vsled lastne teže zvali s.

Opast na Velikem vrhu v Košuti

Foto Skerlep Janko

strmine, ali pa je zemeljska toplina pod snežno odejo napravila šupljo, po kateri se tudi izteka topna voda, tako da snežna gmeta izgubi podlago ter zgrmi v prepad. Ledeni plazovi se tvorijo proti spomladi, ko se led vsled nastopajoče toplote razpoka, izgubi vezljivost ter se ledene plošče porušijo. Ledeni plazovi so pri nas zelo redki. Čez mogočen leden plaz sem plezal v zatrepu Planice pod Travniskim Robom po hudi zimi že sredi spomladi. Nagromadene so bile ledene grude meter debeline.

Ko se suhi pršni plaz ustavi, se sesede vsled lastne teže v zbito gomilo; vlažni plazovi pa tvorijo kložje, t. j. zmes snežnih grud in gomoljev razne oblike. Mokri ali talni plaz se pomeša z odtrgano zemljo in s kamenjem. Prostor, po katerem se je plaz oddrl, imenujemo plazina, Lawinensohle ali Lawinenbahn; svet, ki je ugoden za tvoritev plazov, pa plazovina ali plazovit sneg, Lawinenboden. Pravimo: plaz se spesne, sproži, utrga, da zdrči po vesini in telebne v prepad. Besedo plaz rabijo Gorenjci tudi za grušč, ki se melje po vesinah, za kar na Primorskem dosledno rabijo izraz prod, dočim velja plaz le za snežne plazove.

Pri pršnih plazovih človek izgubi stopinjo, zgoščen vzduh, napolnjen s snežnim prahom, ga duši, mu jemlje sapo in vid, da ga gibljiva snežna gmeta brez pravega odpora podmelje. Po osrenici in po tršem snegu nad podirajočimi se spodnjimi snežnimi plastmi se alpinist kolikor toliko ubrani s skoki in kriljenjem rok. Težko se reši smučar, ker ga pri gibanju ovirajo smučī. Po nekaterih krajih gorkota zemlje raztopi spodnje plasti srena ali uležanega snega, da nastane židka

plast, Schmierschicht, ali pa pesku podoben sneg, kar je zelo gibljivo in pod težo vrhnje osrenice ali snežne opoke rado zdrsne v prepad. Tak gibljiv sneg imenujejo Nemci Schwimmschnee, plavnici.

Teorija o lednih in snežnih pojavih je pri vseh narodih še malo predelana; med Nemci je šele zadnja leta priredil znani smučar in znanstvenik dr. Wilhelm Paulcke observatorije na raznih krajih nemškega gorovja. Tudi prvi temeljitejši znanstveni članek, vsaj kolikor je meni znano, je izšel šele l. 1934.¹ Iz tega članka se vidi, da so Nemci prisiljeni rabiti skoraj samo umetne izraze na podlagi opazovanja snežnih in lednih pojavov zadnjega časa. Paulcke loči plazove na dvoje: iz pričnega in iz starega snega. Iz pričnega snega se tvorijo plazovi suhega rahlega snega, Staublawine; a suhi plaz se dela tudi od spihanega, opočenega snega, pod katerim je nagromaden pršič. Vlažni plaz se dela iz pričnega, na rahlo zapadlega snega. Suhi plaz starega snega se napravi vsled plavnega snega; mokri plaz starega snega izpodkopljejo vlaga in voda ali zemeljska gorkoča. Plazovi, ki se tvorijo na odvetreni strani — Leeseite — so opasnejši, ker je snežna plast debelejša in na rahlejši podlagi, dočim na privetreni strani — Luvseite — veter pridela sneg trdneje k tlom.

Posebno zanimiva je tvoritev opasti, Schneewächte, po vetru. Kadar veter proti strmini gore ob grebenu in čezenj dovolj močno brije, tvori pritisk vetra, ki nosi s seboj prašen sneg, pod grebenom vrtince, ki pridelayo snežni prah ob greben. Čez greben nanosi veter na nasprotno odvetreno stran, Leeseite, snežinke in jih nagromadi v gomilah. Napravi se torej na odvetreni strani velik snežni zamet; na privetreni, Luvseite, pa se zgradi nosu ali strehi podobna snežna plast, katero na spodnjem delu vrtinec izboči, napravi z golbine. Proti strmi pečini, Felswand, napiha močan veter z vso silo snežne delce, da izgleda stena kakor ometana, napihan sneg, Anraum. Ko je napihan sneg ob močnem vetru zalichen, tvori snežni ščit, Schneeschild. Snežni ščiti so nevarni alpinistom-plezalcem, ker se odkrhnejo od stene; delajo pa tudi plazove, ker odkrhneni snežni gomolji potegnejo za seboj sneg, nagromaden po strminah pod ščitom.

Paulcke razlikuje Sogwächte, t. j. opast, katero stvori prašni sneg, ki ga veter pusti za seboj, ko se zvije kakor zagréb, Sog, t. j. valoviti prvi sled v vodi za ladjo, ali Druckwächte, sneg, katerega veter z močjo pritisne ob rob stene. Navaja še Gratwächte, opast ob grebenu, ki se zboči v vzhodno hulo, aufsteigend, in Plateauwächte, ki je podobna strehi in je nizhodna, absteigend; nadalje Winterwächte, zimska opast, in Dauerwächte, trajna opast, teh pa v naših Alpah ni. Lepe zimske opasti se stvorijo pri nas n. pr. na severni strani grebena zahodno od Črne Prsti in Stenarja, pod njimi snežni ščiti. Ko se nisem še zavedal nevarnosti plezanja po ščiti, sem dospel pod Črno Prstjo skoraj pod zgolbino; no, ker je bil sneg močno zbit in pridelan ter imam lahek stop, sem jo srečno odnesel. Že sredi spomladi sem prebil s cepinom opast nad Zagato pod Mojstrovko tako, da sem preplezal skozi prelo. Opasti v naših Alpah se ne dadó niti primerjati z ogromnimi tvoritvami v Centralnih Alpah, kjer opasti

¹ Paulcke, Schneewächten und Lawinen. Zeitschrift des D.-Ö. Alpenvereines.

Plaz pod Mojstrovko

Foto Skerlep Janko

segajo 20 m in več v preveso. Ob ostrih grebenih nad strmino tvori opast na spodnji plati zgolbino, ob slemenih pa le položno streho.

Zanimiva je tvoritev *premrze*, *Schneebrücke*. V naših krajih, kjer nimamo ledenikov, nisem mogel še nikjer opaziti ledeniške premrze, ki se napravi pri velikih počeh ali razpokah v srenišču ali ledeniku. Nastane tako kakor opasti, da namreč močan veter tvori najprej opast ob robu razpoke na privetreni strani in, ko je opast zgrajena približno na tri četrtine širine razpoke, se veter odbija na nasprotnem robu opoke in stvori manjšo opast. Ko se obe opasti združita, nastane snežni most. Ta se najlažje udere ne na robéh, ampak približno na dve tretjini širine od privetrene strani. Premrza torej ni najmočnejša na sredi, kakor bi se utegnilo misliti, marveč pri robéh. V naših krajih se dela premrza — odtod ime — ko plazovi zasujejo potočno strugo v sopotih (Klamm) ali ozkih debrih (Talschlucht) ter voda izpodje dolnje plasti snega tako, da teče kakor pod mostom ali predorom. Najlepšo premrzo sem videl v debru Koritnice med Mangartom in Loško steno. Mogočni plazovi so od obeh strani zasuli debro gotovo do 20 m visoko in pokrili celo potočno grapo. Voda je polagoma izpodkopala sneg, tako da je spomladi obstal visoko nad strugo lepo obokan snežni most. Manjše premrze sem naletel čez potoke v senčnih obronkih pod Mirnjakom nad desnim bregom Bohinjskega jezera.

Paulcke razločuje štiri tvoritelje snežnih in lednih pojavov: 1. tóпно vodo (*Schmelzwasser*), 2. izhlapevanje, 3. veter, 4. pritisk ali težo. — (Ta članek je dr. Tuma izročil uredništvu dva meseca pred svojo smrtjo. — Uredništvu.)

Alteck, Niedere Scharte, ledenik Wurtenskees Foto dr. J. Prešern

Dr. J. Prešern:

V »Zlatih gorah« (Goldberggruppe)

To je bilo v letu 1934, ko so se šli v Avstriji vse sorte puče, jaz pa sem prežal v svojem gorenjskem kotu s svojimi šilingi in s potnim listom, da grem obudit svoje vojne spomine in pogledat upravo avstrijskih koč. Ko je dunajski radio javil, da je vstop v deželo prost, sem mogel samo še s pogledom ošvigniti v Področiči neko žalostno vojaško figuro, ki je stala ob izhodu predora v klavrni pozi soldata iz leta 1918. Potem drvimo dalje, vidimo v Bačah še iztegnjeni pozdrav smrkave frajle, ošvignemo mimogrede v Beljaku na kolodvoru različne skupaj znešene uniforme ter dosežemo v Spitalu transportne vagonne hajmvera, ki je prišel reševat Koroško.

Ti vagoni imajo zelo korajžne napise s kredo. Stare oblastne tradicije stare avstrijske vojske še niso izginile. Star soldat sem in me take reči zanimajo. Zijam skozi okno, skušam prebrati močno zasoljene napise in ne opazim, da se daleč nad Pustrsko dolino izliva vihar. Potegnili je mimo nas in mi odnesel čepico, ko se je vlak premaknil.

Lojze poleg mene se smehlja.

Pa se ne smeje meni. Gleda najin vis-a-vis. Ta je zanimiv. Mladi parček je sedajle klóbaso s kruhom. Sledim progí zunaj, ki se strmo dviga, obujam spomine ter premišljujem, kje naju bo danes še pral dež.

Lojze poleg mene je nataknil medtem ščipalnik in se smehlja dalje.

Mladi parček je sedajle sardine in si maže maslo na kruh.

In zopet opazujem lepo dolino, potoke, hudournike, vasice v dolini pod nami, v obraz pa mi bije dež, ki ga nosi vihar.

Lojze se smehlja dalje. Mladi parček pa je dalje; zdaj je preskočil na sladkarije, ona se obližuje, on si briše prste v zašepahane irhaste hlače in ob kocine

na mesnatih stegnih. Videti je, da imajo tam gori v Alpah zašpehanost kratkih hlač še v velikih časteh.

Zato sva se smehljala oba, ko sva izstopila na Gorenji Beli. Razmotrivava dalje vprašanje kratkih hlač in cmokanja, ki ga ondi očitno zelo obrajtajo. Ti ljudje zelo veliko jedo in jedo tudi ob vsaki priliki. Sploh mislim, da jim je vsak opravke šele takrat pravi užitek, če zraven jedo. Saj ne jedo samo med vožnjami, jedo tudi v kinu in celo v operi sem jih čul cmokati.

Gorenja Bela (Obervellach) leži globoko v dolini. Nič ni bilo nanovo zgrajenega od leta 1915, ko sem se vračal tod skozi z Visokih Tur nazaj na fronto. Edino nova vzpenjača te prenese za drag denar dol v trg.

Vihar se je razlil in prši samo še droben dež. Imava namen, da jo mahneva po dolini Mele (Möll), ki zajema svoje vode izpod jezika Pasterce, danes samo do Blat (Flattach im Mölltal), da tam prenočiva in da opravi morda kak obisk. Cesta postaja taka, da bi tudi kakemu Balkanu ne bila v čast. In ko koračiva v nebeškem zadovoljstvu nad tem, da zdajle v ljubljanski zatohlici drugi vohajo najine kupe aktov, pripovedujem Lojzetu — ta Lojze je od ljubljanske apelacije in nima z Mlakarjevimi nobenega opravka — svoje dogodljaje iz koroških Blat: Gori v Duisburgerhütte smo čepeli v Gospodnjem letu 1915 in se šli stradajoče pingvine na dilcah. Po telefonu smo bili zvezani s pošto v Blatih; kramljali smo ob dolgih večerih s poštaricama, ki jih nismo poznali; ko nam je bilo za cesarjev rojstni dan dovoljeno, da smemo skočiti v dolino, smo poštarici telefonično naprosili, da nam preskrbita kosilo v Riegerjevi gostilni. In res: Ko smo prišli tja, je bila miza pogrnjena za štiri slovenske »prostovoljce«, oficirji pa so se brisali pod nosom. To sta preskrbeli obe poštarici in farovška kuharica. Zato bova zdaj obiskala farovško kuharico, poštarici pa sta že bogvekje!

In pripovedujem Lojzetu o tej kuharici, da je trajala korespondenca med nama tja do l. 1918; podpisavala se je z »die fesche Pfarrersköchin« in sploh... ko ga pogledam ob teh spominih, se mi Lojze hudobno muza!

Ob koroških lesenih plotovih se vije cesta med slovenskimi imeni vasi; srečujeva tipe, na katerih ni nič germanskega, temnolase in temnooke, včasih precej »zašnopsane«, pozdravljajo naju prijazno z »Griass Gott!« — Dež je ponehal, ko sva stopila v Blatih v Riegerjevo gostilno. Meni je minilo razpoloženje za obujanje spominov, ko sem izvedel, da je gostilničarka umrla že pred petimi leti, da je že tretja kuharica v farovžu in tretji župnik mesto onega, ki nam je na roženvensko nedeljo leta 1915 tako lepo pripovedoval o naši hrabrosti in tako lepo pridigal o krvavih rožah, ki jih v venec vijemo mi vojaki v slavo Boga in domovine.

Lojze je predlagal, da greva kar dalje tja gori do Innerfraganta, ki leži že precej visoko.

Pri Ausserfragantu v dolini Mele se odcepi kolovozna pot na desno, naravnost proti severu. Zelo strma je spočetka in pot nama lije po čelu, ko se dvigava s težkimi nahrbtniki do naselja na prvi etaži. Poleg velikega plakata, ki z grozanskimi črkami razglašča obsedno stanje, stoji ime naselja: Laas. To so naši Lazi ali Laze, po svoji legi in okolici še danes čudovito v soglasju s tem našim izrazom. Ko ogledujem lesene hišice in tipične koroške senike, na katerih so bili kljukasti križi kasneje med seboj zvezani v okno, premišlujem o tem in midva debatirava, ali je res, da smo svoj gorenjski hišni slog pobrali na Tirolskem in Koroškem. O tem se pričkava po kolovozu, pod katerim šumi Fraganterbach v lepih brzicah in manjših slapovih.

Mimo posameznih kmečkih domov, preko senožet in pašnikov, med malimi šunicami in čez nebroj potočkov in studenčkov se vije pot, dokler se ne pokaže v globoki kotlini malo naselje Innerfragant.

Lesene hišice so razmetane v idiličen nered, vaška pot razširja svoj tipični vonj, pujski skačejo po njej in se le neradi ogibljejo. Zato obstanem začuden pred tablo z napisom, da je v vasi »Meiers Gasthaus, vorzügliche Jausenstation, feine Betten« samo eno minuto odtod. Greva dalje in iščeva v mraku obljubljenega paradiža. Končno pove črn napis na skoraj surovi deski, da naju je usoda izročila za to noč v varstvo leseni gostilni.

Iz kuhinje prihaja petje in znan vonj po nečem, kar se mi ne zdi verjetno. Odprem vrata in zalotim prepevajočo gospodinjno, ki sklada velikanske krofe v masno ponev. Otroci okrog nje gledajo pobožno in se svetijo od brade do čela v sami masti. Sreda je, zato vprašam:

»Ali imate pri vas vsak dan nedeljo, da cvrete krofe? Ali ni krize, da morete peti še na večer?«

»Gospod, tukaj imamo natančno 1.030 m in pójemo, kadar smo dobre volje. Za vse tiste puče izvemo pozno, ne brigamo se zanje nič več ko za policijsko uro!«

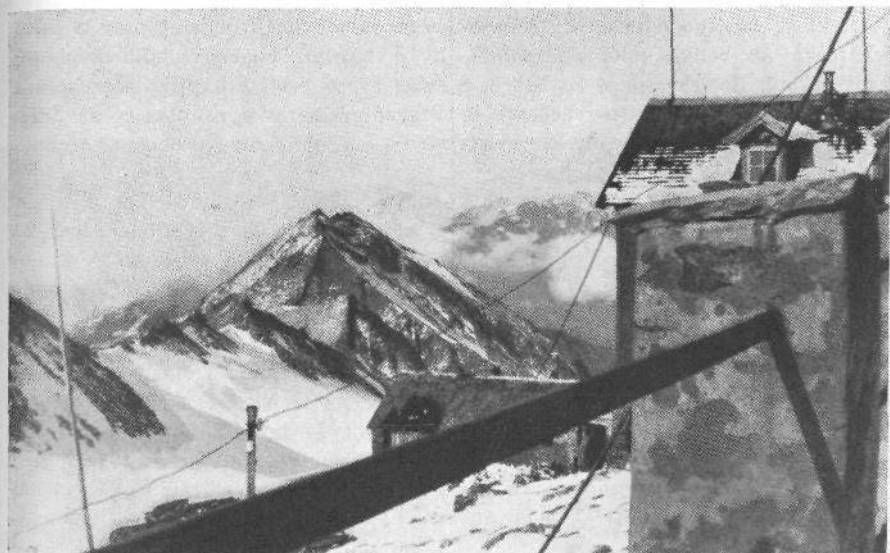
Izkazalo se je, da je bila reklama vsaj deloma resnična, popolnoma resnični sta pa bili »feine Betten«. Kajti spala sva nebeško pri odprtem oknu ob šumenju Sadnigbacha, ki pada onstran poti v dolino.

Ta se proti severu zopet zožuje, prehaja v veliko zeleno trato, kjer kraljuje v zidani stavbi zadnji kmet Badmeister, potem se dolina zaenkrat zaključi s strmim bregom, ki hoče nekoliko spominjati na našo Komarčo. Čez breg pada potok v velikem slapu (Mylius-Fall), steza pa prekorači breg v dolgočasnih serpentinah, dokler ni dosežena druga etaža, kjer leži Wurtental. Iz nove planšarske kočice se v ranem jutru dviga dim, vrhovi naokrog so v polnem solncu in potok se vije po prelepi planini, na katero drve po zadnjem deževju še bolj narasle vode, prihajajoče izpod snežišč, iz jezerc, izpod jezika Wurtenteesa (Keesledenik).

Položno gre pot čez planino, počasi se začne zopet dvigati; čim bolj se pot dviga, tem bolj se čudi Lojze, od kod toliko voda. Nehote opozarja na norveški Slap petih sester. Počasi izginjajo lepe tratine, pojavi se granit, sljuda in kremen. Ko prideva na tretjo etažo, se na obronku pokaže Duisburgerhütte in že stojiva ob Črnem jezeru (Schwarzsee). Ko se dvigava višje, se širi razgled, pokaže se Feldsee, vidi se Grosse, vidi se Kleinsee, vidi se nebroj jezerskih očesc, ki se v najsijajnejšem avgustovem jutru svetijo v vseh mogočih barvah, od umazano rjave, temnomodre in smaragdnozelene tja do črne globokega Črnega jezera. Štejeva jih do deset, štejeva jih še čez, potem pa štetje opustiva in ugotoviva, da bi bila pri nas reklama za take kraje bolj izdatna, ker smo znali iz skromnega Peričnika napraviti jugoslovansko naravno čudo.

Okrog poldne stojiva pred Duisburgerhütte (2660 m) ob jeziku Wurtenteesa, tik pod najlažjim tritisočkom Schareckom (3122 m), mogočno sneženo kopo, dostopno brez vseh komedij, brez vrvi, klinov, derez, cepinov, prav položno, kakor Rožnik.

Na obronku pod kočo je Lojze obstal. Drugače je on take narave, »kakor da bi imel — nekje čmrlje«, tako pravijo pri nas. Po naših domačih planinah ga je težko dohajati. Zakaj mož je pri apelaciji sodnikov, kjer je konec poezije; tamkaj namreč še enkrat prezračijo naše sodne akte. Na tem obronku je Lojze dejal: »Hudiča, to je pa res lepo!«

Na vrhu Sonnblicka (5106 m)

Foto dr. J. Prešern

Ta »res« se je namreč nanašal na moje pripovedovanje, ki je izzvenelo v oblubo, da bo prvikrat videl resničen ledenik, ne pa kake cape snega. Obenem je bilo s tem v obliki apelacijske sodbe izrečeno, da je bila prva sodba pravilna. Meni revežu, čepečemu Alešu ob stopnicah, je ta sodba tako dobro dela, da sem z njim vred z voljo pogoltal konservirano grahovo juho v koži in šel takoj z njim preiskovat svoj stari Wurtenkees.

Lojze preiskuje sneg in led, stopa ob ledeniških potočkih, postaja in gleda včasih v zrak, ozira se na vse strani, pa ne reče nič. Pomirjen sem, sodba drži. In ko tako v neskončnem zadovoljstvu krasnega poletnega popoldneva posedam ob ledeniku, sem v mislih za celih devetnajst let nazaj. Gorko mi je pri srcu, ko vidim, da mi ta dolga vrsta let ni vzela ljubezni do gora, ki so mi jo vlili ravno ti ledeniki naokoli.

Duisburgerhütte zaradi razgleda ni znana. Stoji pod Weinflaschenkopffom (3005 m), ki zapira razgled na Schareck. Njemu sledijo proti zapadu Schlapperbenspitze (2972 m), Murauerkopf (2996 m) in Geiselkopf (2968 m); vse to so vrhovi z visokimi višinskimi številkami, drugače pa zelo nedolžni in prav nič zanimivi. Pod njimi pelje v Mallnitz čez Feldseescharte med Geiselkopffom in Feldseekopffom znana steza, po kateri jo je cvrl naš Mlakar v letu 1922, jaz pa še pred njim leta 1915. Vsi ti vrhovi zapirajo razgled proti severovzhodu. Tamle so snežišča, kjer so nas oficirji v oktobru 1915 naganjali preizkušat Zdarskega visokoalpsko smuško tehniko (Bog ji daj dobro, solidna je bila, lepa pa ne!). Tamle na zapadni strani okrog Rojacherspitze (2909 m), Weissekopfa (2906 m) in Schwarzseekopfa (2822 m) smo se šli na smučeh pravo vojsko, in prav imam, če še danes trdim, da tako neizmerno lepega smuškega terena za začetnike, kakor je pač pod Alteckom (2929 m) na severozapadni strani in na Wurtenkeesu samem, ni daleč naokoli. Edino vrh Sonnblicka gleda grozeče čez Niedere Scharte na severozapadu. Vendar daje planinski sijaj in veličastvo le Wurten-

kees, ki se deviško odraža od temnozelenega skladovja, prihajajoč prav z vrha Scharecka ko velika reka po globeli, ki ji tvorijo robove Weinflaschenkopf, Weissekopf, Rojacherspitze in Alteck s svojo zvezo proti Scharecku, čez katero peljejo prehodi čez Nedere Scharte in Fragantercharte s Koroškega na Salcburško. Ta ledenik pada počasi, nima nevarnih razpoklin, ima prekrasno srednjo grobljo, ki je v ostalih Alpah precej redka.

Leta 1915 sem to kočo občudoval. Danes je ne več, čeprav je bila zgrajena tik pred vojno (menda 1908). Res, vsa je zidana, krita je s škodlami, ima 27 postelj in dvoje velikih skupnih ležišč, dve veliki obednici in prostorno kuhinjo. Po svoji zunanosti in razdelitvi prostorov je dokaj podobna našemu Aleksandrovednemu Domu, tudi po tem, da ima stranišče dohod iz veže z vsemi posledicami. Ni umazana, pa ravno sveže počedena tudi ni; skratka, dotlej bi se SPD lahko z njo merilo. Ima pa obsežno omaro s knjigami in z igrami; zavidam oskrbnico, ki mi razkazuje zalogo kuhinjske posode in pribor v številu manjšega hotela. Lekarna v koči ima aspirin, piramidon, veramon, še različne -ine in -one ter tinkture. Zavidljiv postajam gospodarju te koče, ko se mi predloži račun. Kaj bi rekli naši turisti, če bi morali hoditi po skoraj nemarkiranih potih 2000 metrov visoko, kjer bi lačni dobili deležek palačink za en šiling sedemdeset grošev, pa bi prej brezuspešno iskali cenika jedil in pijač, a?

Drugo jutro je bil dež, prihodnje jutro je bil sneg, tretje jutro je bilo pa vse skupaj med živahno viхро. Dovolj je bilo časa, da sem oblezel vso okolico koče, posedal, kadar je igra narave prenehala za kake pol ure, na mogočni skali pred zimsko kočo, tam, kjer je posedalo tistih 70 Rusov, ki so nam prinašali leta 1915 živež vsak dan šest ur daleč iz doline. Vso knjižnico sem prebrskal, debatiral z gosti o monarhizmu, hitlerizmu, uganjal sem z njimi najvišjo zunanjo politiko, medtem ko je Lojze — spal. S temi gosti smo že prvi večer popili vse pivo, drugi dan pojedli vse meso, tretji dan pa po skupni konferenci sestavili opoldanski jedilni list, ki je mogel obstojati le še iz krompirjeve juhe in krompirjevih valjancev.

Eno pa je treba pibiti: Ob devetih smo bili že vedno pod odejami brez vsakega priganjanja od strani oskrbnika. Ti turisti res poznajo disciplino, s čimer se Lojze ni strinjal, trdeč, da je vino v Avstriji predrago, pivo pa ne dosti cenejše kakor pri nas, ob približno istih alkoholnih stopnjah.

Tretjega dne okrog poldne so se megle malo dvignile. Pogledala sva v zrak in že sva koračila čez Wurtenkees, ki je imel za ped svežega snega. Ko sva v družbi dveh Dunajčanov dosegla greben Nedere Scharte, smo bili vsi skupaj prvič tukaj in vsi v idealno gosti megli. Zadnja markacija, dolga prekla, je izginila na škrbini; naprej nismo vedeli in smo tako tavalii skoraj celo uro po na srečo ne nevarnem terenu. In zopet sem premišljial, koliko grobih opazk bi bilo po naših spominskih knjigah, če bi morali turisti pri nas hoditi po tako zaznamovanih potih. Mi pa smo kar mirno napravili malo konferenco, šli sedaj na desno, potem na levo, potem pa kar po lepem snežišču navzdol. Samo za trenutek se je pokazala iz megle druga prekla, ucvrli smo jo čez drn in strn v njeni smeri ter potem kmalu našli na skalah markacijo, ki pa se je zopet izgubila pod svežim snegom. Tako smo se kmalu znašli ob prelomu slavnega Goldbergkeesa.

Ognili smo se velikim razpokam ledenika in ga začeli prečkati, previdno stopaje nekoliko višje. Vsak korak je bilo treba prej pretipati s palicami; dosegli smo dobro polovico, ko so se megle nekoliko dvignile. Pod nami so se

Duisburška koča (2550 m)

Foto dr. J. Prešern

videle zapuščene in porušene rudarske hiše ob koncu ledenika pod Fragner-scharte, nad nami se je pokazala na zapadu Windischscharte in ledenik z dolgim imenom; Vogelmayer-Ochsenkar-Kees (Kar — podi). V tej dolini (Huttwinkeltal), ki sega do Taxenbacha na Salcburškem, okrog Sonnblicka, Goldzschkopfa noter na Salcburško in po dolinah okoli Svete Krvi se je včasih kopalo zlato; od tod ime Goldberggruppe. Nekje sem čital, da je bilo kopanje zlata zelo razvito v dobi pred protireformacijo; ta je — pravijo — pregnala protestantovske rudarje, deloma pa konkurenca od drugod. Vsekako je bil tukaj eden izmed najkrajših prehodov na Koroško, »ins Windische«, kakor pravijo še danes Salcburžani, bodisi čez Windischscharte v Groß Zirkniztal ali pa čez Wurtenkees v Blata ali čez Zirknizscharte med Alteckom in Weisseekopfum in Klein Zirkniztal v Dole (Döllach) v dolini Mele na Koroškem. Sedanja avstrijska vlada je hotela te rudnike obnoviti, a je podjetje zaradi nedonositosti zaspalo.

Tako stopamo previdno čez Goldbergkees in iščemo na nasprotni strani nekje na vzhodnem grebenu Sonnblicka, ki je ves v megli, kočjo Rojacherhütte. Tiskani vodnik nam pravi na kratko: Goldbergkees naj se prečka kar proti Sonnblicku v smeri te kočje. Pa si pomagaj, če Sonnblicka ne vidiš! Končno smo le našli pod svežim snegom markirane kamne, ob vstopu na Sonnblick zopet prekle, a te tako iskane Rojacherhütte ni bilo nikoder. Komaj smo začuli lajanje psa, smo že stali pred vrati kočje.

Rojacherhütte (2670 m) je prilepljena na vzhodni greben Sonnblicka, majhna kočica, niti v velikosti Vodnikove, že močno razmahana, z malo vežico in s kuhinjo v pritličju ter z malim skupnim ležiščem v podstrešju. Na njej se nam ni treba učiti in ji je snaga Vodnikove kočje lahko za vzor. Mahoma so se megle dvignile, ko sva v »našem« tempu začela pot dalje navzgor po tako zvanem »Ostgratweg«, o katerem trdi naš vodnik, da je zelo eksponiran in samo večim turistom priporočljiv. Čim višje stopava, tem bolj se odpira razgled. Schareck kraljuje na jugovzhodu, Alteck skoraj na jugu, Goldbergspitze (3060 m) na za-

padu. Spodaj v Huttwinkeltalu se sveti zgradba hotela v Kolm-Saigurnu, pod nama pa se razprostirata Ochsenkarkees in Goldbergkees v doslej za naju nezasišanih dimenzijah. Mimogrede iščeva eksponiranih mest, ki jih pa za najin okus ni. Sem pa tja kak klin ali konec vrvi na nepotrebnih mestih naju opozarja, da taka mesta pač morajo biti.

Tik pod vrhom je nastala v prsih tesnoba, srce je hotelo nekam čudno rogoviliti ter je s tem napovedalo višino 3000 m: »Počasi!« Ob siju večerne zarje za Velikim Klekom sva stopila v znani Zittelhaus prav na vrhu Sonnblicka (3106 m).

Ko je Lojze videl Veliki Klek, ki kaže semkaj svoj vzhodni bok v vseh silnih dimenzijah in svoj veličastni greben, s katerega padajo v dolino one znane ledene mase, je dejal:

»Ta je pa grd!«

To je zame pomenilo, da je druga instanca dobila nekake predsodke. Pa sem ji dejal, da je od daleč vsaka stena gladka in vsako žensko lice brez gub in da je tamle Hocharn (3258 m) in tam daleč onstran doline še Hochkönig (2938 m) in da je Schareck tamle na jugovzhodu tako nepomemben, da bi se z njegovimi tritisočaki ne mogel ponašati niti pred ljubljanskimi kavarniškimi turisti; zato da je bolje, da sva ga kar vnemar pustila, da — kakor je videl — tudi Sonnblick navzlic svojim tisočakom prav za prav bore malo pomeni; še to sem povedal, da sem bil tukaj že leta 1915 na dilcah, s krohotom sem mu pravil, kako imenitno smo jo drsnili čez Ochsenkeeskar — ali čez Keesochsenkar ali Keeskarochsen — in da smo padli zapovrstjo vseh sedemdeset Janezov pod Zirknizkeesom na čistem ledu — bog in bogme, on se je ob tem dolgem čvekanju v uradnem stilu nasmehnil in dejal:

»Brez Kleka pa ne greva nazaj!«

Tako sva stopila v Zittelhaus. Ob vhodu sem Lojzetu mimogrede še rekel, da to ni kar tako, posebno da to ni kar tako zastoj, to se pravi, da je vino tukajle sigurno precej drago in da se drago vino in visoka apelacija kar ujemata in podobno, in oziraje se na okolnost, da ima prvič pod nogami 3000 m in da »topogledno« pri apelaciji pač ni konkurenta — vse to sem mu pravil, ko naju je v temnem hodniku, kjer se je ovohala bližina stranišča, oskrbnik kar potisnil v veliko, velikomestno, električno bajno razsvetljeno obednico.

Na višku sezone smo, a je slabo zasedena ta lepa obednica, kjer živopisana tirolska peč prijetno greje. Obširni jedilni list kaže, da sva zašla v veliki turistijski tok. Ker naju je skoraj tridnevno čakanje v Duisburgerhütte pošteno izstradalo, sva si privoščila marsikaj, kar je dvignilo najin ugled v kuhinji in pri postrežbi. In smo začeli govoriti kar navzkriž čez mize — lep običaj, ki je v navadi v teh kočah — in smo kmalu kar skupaj sedli mlad avstrijski socialist, potem nacijevka, pa midva, ki sva zagovarjala monarhijo, da so bile zbrane vse stranke. In takrat je Lojze naročil pol litra temnega tirolca. Ta je bil bolj podoben kakemu splundranemu črnilu in ko je debata postala živahnejša, je naročil še pol litra, kar je imelo ob 11. uri ta učinek, da smo trkale vse politične stranke na zdravje našega kralja. Lojze je plačal za ta liter vina devet šilingov in pol in tako plačal tritisočake zelo poceni, jaz pa sem mimogrede cum reservatione mentali rekel, da je pri nas vino po 4 Din liter — po pol šilinga — kajpada pri kmetu, kar sem zamolčal.

Ko smo legli spat, je bila zunaj gosta megla; ko smo pa zjutraj zlezli izpod težkih pernic v ledeno mrzli sobi, je bilo najkрасnejše jutro. Zato je bil razgled s terase, ki se vije okrog in okrog kočе, čist in razsežen. Pri tem človek pozabi, da je Zittelhaus zgradba iz prejšnjega stoletja, ki ne odgovarja več zahtevam našega časa. Od daleč dela vtis trdnjave, znešene v neredu skupaj, od blizu pa se ji poznajo različni prizidki iz različnih dob. Stranišča so mizerna, podi pa zanemarjeni. — Na jugu sega pogled do našega Triglava, na vzhodu se izgublja za Ankoglom in za Hochalmspitze, na severu je Hochkönig kot markantna točka, na zapadu kraljuje Veliki Klek. V jasnem jutru se razkajajo zadnje megle po Hocharnu; Ochsenkarkees in Goldberggletscher vabita še v avgustu na smučke, na katerih se pozimi lahko spustiš prav z vrha nekam doli do Taxenbacha. Na strehi poslopja se vrtijo lopate vetromera stalne vremenske opazovalnice, dolga leta najvišje v Evropi; skozi okno opazovalnega stolpiča gledajo čudne leče in stekla in ko lazim okrog kočе, zadevam v močne žice, s katerimi je preprežena vsa okolica. Vsi železni deli ograje so zvezani po žicah z zemljo bogvedi kje doli pod snegom. Električno izžarevanje je na takih gorskih zobovih, kakor ga tvori Sonnblick, vsega vpoštevanja vredno. Kajti proti severu Sonnblick ni tako nedolžna gora, ker pada naravnost v dolino. Tvori tedaj presekan stožec, ki ima sicer svojo južno stran lepo položno, na drugih straneh pa je precej grdo odsekan v prepade.

Kmalu zjutraj jo iz kočе zavijeva proti zapadu in v zložnem koraku stopava po sveži sledi čez gornji del Malega Fleisskeesa mimo Pilatusscharte okrog Goldzechkopfa (3052 m) po snegu, ki postaja vedno bolj moker. Nič niso pomagale vse odredbe avstrijske vlade, vse zastonj: Od vrha Sonnblicka pa tja doli do Zirmsseeja, ki leži še vedno v višini 2409 m, spremlja svežo gaz v snegu nepretrgana vrsta kljukastih križev, zarisanih v sveži sneg. S snežišč preide tik nad jezerom gaz v dobro zloženo stezo iz sljudastih plošč, ki jih kvedrovci kar grizejo, da je veselje. Jezero je precej obsežno, leži v kotlinici in navidezni popolni zapuščенosti pod Hocharnom in pod Goldzechscharte. Temno je to jezero in v njem se zrcali Veliki Fleisskees. Nekje nad njim leži še Goldzeche, ki je ne greva gledat; kajti takoj pod jezerom so zopet ostanki nekdanje rudarske naselbine, znaki nekdanjih res zlatih časov v teh krajih, katere zdaj industrializira tujski promet.

V ostrem ovinku zavije pot in že stojiva pred Seebichlhausom (2445 m), kateremu tvori na zapadu ozadje Schoberjeva skupina; mimo pa drvi v mogočnih padcih potok Fleissbach, ki ga potem tik izza kočе ojačujejo potoki, drveči izpod skrajnega konca jezika Kl. Fleisskeesa in izpod razpok njegovega odloma.

Ko je naš Janko Mlakar pred leti hodil tod okoli, je našel to kočо v razvalinah. Danes je popravljena in obnovljena, pa vendar ne zasluži imena hiše, ker je le malo pomembna postojanka za dostop iz Svete Krvi na Sonnblick. Splošno ni videti novih smeri v gradnji planinskih koč in domov. Stvar naju ne zanima dalje, ker skušava čimprej dospeti v dolino in še danes prenočiti pod Vel. Klekom na Franz Josefs-Höhe. Solnce pripeka, pot postaja malo zanimiva v precej dolgočasni globeli. Mimo nadaljnjih ostankov rudniških poslopij nižje doli, kjer je podjeten človek ustvaril izletišče za letoviščarje iz Sv. Krvi pod imenom Alter Pocher, se vije pot med macesnovimi gozdovi, polagoma padajoč v dolino, dokler se prav ob izhodu ne pokaže serpentina nove alpske ceste, ki veže Sv. Kri s hotelom na Franz Josefs-Höhe.

Obzor in društvene vesti

Dr. Julius Kugy, Anton Oitzinger, Ein Bergführerleben. Leykam-Verlag Graz. 1935. Vel. 8°, str. 160, vmes uvezanih 32 celostranskih slik v bakrotisku. Cena originalno v platno vezani knjigi RM 4, S 8. — Knjigo smo v lanskem letniku na str. 391 na kratko naznanili po njeni pomembnosti.

»Kralj Julijskih Alp«, dr. Julius Kugy, po očetu domačinu iz Lipe pri Podkloštru in po materi, hčerki pesnika Vesela-Koseskega, naš rojak, je bil v naših planinskih krogih zaradi svoje resnične veličine in neke tajinstvene odmaknjenosti skoraj legendarna osebnost, planinski heroj. Ko pa je, bližajoč se sedemdesetletnici rojstva in opustivši praktično planinstvo, leta 1925 svet presenetil z obširno planinsko knjigo »Iz življenja planince«, ki je spričo širokega obzorja, globokega čustvovanja, pristrčne iskrenosti, čistosti značaja, pristne človečnosti in vedre modrosti ob bujnem in vedno neprisljnenem slogu književni pojav, ki mu v planinskem slovstvu skoraj nima para, a se tudi v svetovnem slovstvu more meriti z najznamenitejšimi deli, tedaj je namah dobil odlično mesto med klasiki planinstva. Ta njegova klasična knjiga, ki je medtem izšla že v tretji izdaji, s svojo bogato vsebino kar kliče po razširjenju ondi napovedanih posebnih okrožij. Zlasti je v obširni knjigi za radovednega bralca povedal o s amem sebi premalo; vsak bralec je slutil, da mora biti zunanje in notranje življenje tako izrednega moža nenavadno zanimivo in poučno. In res: leta 1932 je bila dovršena druga knjiga: »Delo, glasba, gore«, to je avtobiografija, ki se čita in občuti kakor roman in človeški evangelij; zato je občinstvo kar seglo po njej — na svetlo je izšla že 4. izdaja. Dve leti nato (1934) je dr. Kugy za take bralce, ki jim je prva knjiga preobširna in ki radi gledajo slike, kot posnetek iz te knjige, kolikor se tiče Julijskih Alp, izdal zbirko slik iz teh Alp in k vsaki sliki na eni strani pripadajoči tekst iz prve knjige (»Julijske Alpe v besedi in sliki«).

Ob koncu leta 1935 pa je izšla že četrta knjiga, zgoraj navedena. Neverjetna, čudovita, skoraj čudežna pisateljska tvornost in prožnost 78 letnega počivajočega planinca, pa mladostnega, do vrhunca zrelega pisatelja umetnika! Žarodki tudi tega izredno solidno in ukusno opremljenega dela so ležali že v prvi knjigi. Snov so dali Kugyju njegovi »vodniki«, ki jim je vsem že tam postavil lepe spomenike, najlepšega Andreju Komacu; saj mu niso bili plačani služabniki, ampak pri vsej vdanosti k njemu dvignjeni do človeške enakopravnosti. Zato so mu bili iz duše zvesti do zadnjega, kakor jih on ohranjuje v zvestem spominu do danes, da se mu kar milo stori, ko misli na nje. Vsa nova knjiga je po naslovu posvečena enemu izmed vodnikov, Antonu Ojcingerju, ki si ga je dr. Kugy izbral posebno za vodstvo v zapadnih Julijskih, predvsem v Poliških Špikih. Ojcinger je imel izmed vseh za seboj tudi najbolj pestro življenje in najbolj raznolike sposobnosti, tako da se da o njem največ povedati. Njegov rojstni kraj je Ovčja vas, ki so jo Nemci prevedli v Wolfsbach, Italijani pa, ko je kraj prišel v njihovo državo, preimenovali v Valbruna. Kraj leži v dolini Zajzeri, nam dobro znani iz tistih časov, ko smo iz Ljubljane prav lahko v enem dnevu opravili božjo pot k Svetim Višarjam, od koder smo strmeli v to krasno dolino z nad njo se v groznem veličastju vzpenjajočim Višem in Montażem. Tam doli v Ovčji vasi je Ojcingerjeva kmetija, najpremožnejša v vasi; pri Ojcingerju je pripravljena stalna soba za dr. Kugyja, ki redno prihaja sem letovat, ne glede na to, da je sedanja »Valbruna« postala sploh letovišče. Kako je tam živel in užival planinski klasik Kugy, kaj je tam poizvedoval in premišljeval v družbi tistih preprostih, umnih ljudi, ki so, kakor on pravi, Slovenci in Nemci in Italijani — vsako za eno tretjino — to morate vse v knjigi čitati; vsak posnetek je blede praka. Značilno pri tej trojezičnosti je, da je Ojcingerju, ki je sicer gladko govoril koroško nemščino, v neposrednem afektu prišla na jezik najprej slovenščina. Ko je s Kugyjem izvrševal prav zadnjo drzno turo in je Kugy pri nekem zelo opasnem mestu nekaj okleval, mu je Ojcinger zabrusil doslovno: »Tiho molčite, pa naprej pejte« (str. 152). Kugy, ki — kakor pravi — razume dušo slovenskega jezika, je tudi razumel, da je Ojcinger prav za prav rekel to, kar se v nemščini glasi: »Halt's Maul und schau, dass du weiterkommst.«

Dr. Kugy spremlja stopnjema, na zunaj čisto kronološko, Ojcingerjevo življenje od rojstva (20. nov. 1860) do smrti (13. jun. 1928) vsled vnetja slepiča in trebušne mreene. Snov je razdelil v dvanajst poglavij; najprej nam plastično oriše

domačijo, potem nam kaže, kako si je po kratki šolski dobi deček-pastir izvežbal v strminah telo in duh v vseh planinskih spretnostih; te so mu ostale čudovite do pozne starosti, tako da se je po najtežjih vzponih vračal domov, kakor spočit, dočim so gospodje, ki jih je vodil, stopicali za njim klavrno kakor cucki. Dorasel je postal drvar in je kot tak šel več let na delo izven doma, najprej v Ziljski dolini, potem na Gornjem Štajerskem, končno v Galiciji. Tako izkušen je šel za dobrim zaslužkom kot žagar v mogočne šume v Bolgariji, kjer je ostal pet let v trdem delu in v trajnem strahu pred roparji, ki so v četah kruto gospodovali (bilo je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja) med prebivalstvom. Vendar je rešil življenje in zaslužek in se je vrnil domov, kjer se je (1893) oženil in s pridno ženo ter krepkimi sinovi skrbno gospodaril; prebil se je skozi nezgode, ko mu je požar uničil domovje, gmotno je tudi prebolel strahote vojske, ko se je Ovčja vas morala izprazniti in so ga začasno naselili ob Vrbskem jezeru, opomogel si je po vojski, a v duši mu je bilo takó (135): »On ne piše, govori komaj, tiho obžaluje tok sveta. Samo gore so mu tolažba, samo dom. Ali mu je še? Svojemu koroštvu, ki ga ni mogel preboleti, ne pozabiti, bo kmalu sledil v hladni grob...« Veliko dá knjiga misliti; saj mnogokaj, in najglobljeja, ve napove. Tudi Kugy se je uživel v novo državo, živeč v Trstu, dasi brnijo v duši strune spomina; v vseh odnošajih zmaga s svojim načelom (str. 113): »Čim bolj se staram, temraje bi vse ljudi in z njimi vse narode objel z istim razumevanjem in z isto ljubeznijo...« O politiki pa ni nikoli govoril ne on ne Ojcinger; »nobeden je ni maral, bes jo naj plenta« (139).

Knjiga, na zunaj životopis Ojcingerja, s katerim je Kugy blizu trideset let planinaril, je kljub uvrščenim stvarnim podatkom skozi in skozi oduševljena projekcija lastnega Kugyjevega zunanjega in notranjega doživljanja tja v bitje in žitje najbolj impulzivnega izmed njegovih vodnikov, »orla planin« (49) Ojcingerja. Čudovita je umetniška virtuoznost, ganljiva pristréna skromnost, s katero dviga gosposki Kugy preproste svoje »vodnike« v svojo socialno in duševno višino, da je skoraj videti, kakor bi se on učil in modril ob njih. Edinstvena v planinskem slovstvu je pač Kugyjeva označba (str. 45—47) njegovih štirih velikih »paladinov«, kakor jih imenuje, pri odkrivanju Julijskih Alp; to so: Andrej Komac (prvi; »višje sile so mi ga poslale, da pride k meni in me kvišku spremlja«), Jože Komac (pravi Trentar, grozovito odločen; edini še živ), Osvald Pesamosca (planinski Ahasver) in končno Anton Ojcinger, živahni, neugnani Korošec, »lirik planinstva«. Povsod vmes vpleta Kugy neprisliljeno svoje vedno kavalirsko izražene nazore o preteklem in modernem planinstvu.

Poslopje Kugyjevega literarnega planinstva stoji zdaj trdno na štirih oglih. Življenjska čilost graditelja nas utrjuje v nadi, da se bo poprijel še — visokega slemena. —

Ojcingerja se je ob njegovi smrti spomnil »Planinski Vestnik« (1928, str. 261); obmrtnico mu je spisal naš dr. Tuma, ki je z njim mnogo hodil in modroval.

Dr. Jos. Tomiňšek.

Razgled po planinskih časopisih.

The Alpine Journal: A record of mountain Adventure and scientific observation (Opis doživljanjev v gorah in znanstvenih opažanj); za maj 1935 I. zv., obsegajoč 196 str., ter za november II. zv., od str. 197 do 402. Urejuje E. L. Strutt. Nevezani knjigi, s seznamom vsebine na zunanjih platnicah, na krasnem papirju, sta bogato ilustrirani z izredno ostrimi in jasnimi slikami in skicami. Izdaja Alpine Club, London. Cena 10 sh 6 p.

I. zvezek, za maj 1935 (letnik XLVII, št. 250), ima pred uvodom krasno kolorirano reprodukcijo bakrotiska iz zbirke W. Lloydja o prehodu več Vel. Sveti Bernhard. Prvi članek je iz peresa predsednika društva J. Withersa, in sicer »Poslovilna beseda«, v kateri podaja v jedrnatih besedah kratek pregled najvažnejših dogodkov v planinstvu za njegovega predsedstva: planinska mojstrska dela v Alpah in drugih gorovjih, osobito prvenstvene vzpone profesorja Grahama Browna, ekspedicijo na Mt. Everest 1933 (pod vodstvom Hugh Rutledgea, ki je to odpravo opisal v svoji knjigi), nesreče, posebno izgubo štirih »Eton Masters« (Etonskih mojstrov) in nemške ekspedicije na Himalaji. Omenja tudi najvažnejša alpinska slovstvena dela: nemška (poudarja pomen Kugyjeve glavne knjige, ki so jo prevedli v angleščino, in Die Julischen Alpen), francoska, italijanska in

angleška. — Govoreč o smrtnih slučajih, omenja, da je vzrok tolikim nezgodam nezadostna priprava plezancev, obsoja plačane rekorderje in podčrtava veliko moralno vrednost in važnost planinstva. — Temu sledi obširen, izredno zanimiv spis Grahama Browna: *Mount Foraker, Alaska (Denali's Queen, Denalijeva kraljica)*, s skico tega pogorja, tremi manjšimi ilustracijami ter z izredno veliko pregledno sliko Alaksa-pogorja. O tem obsežnem članku, ki zavzema pretežno večino I. zvezka in se konča v drugem, bi se dalo posebej poročati. — O Bregovih Baffin's Bay poročata G. Longstaff in H. Ritchie v članku, opremljenem s 5 celostranskimi krasnimi posnetki. — V *The Nanda Devi Basin* opisuje E. Shipton skupino Nanda Devi, ki je najvišja vsega britskega ozemlja, in 5 mesecev trajajočo zanimivo in naporno odpravo na njo, izpolnjeno z dragocenimi spomini na enega najslavnejših vrhov na svetu. Članek je opremljen s prelepimi posnetki avtorja samega. — Križarjenje obrežnega pogorja Britske Kolumbije od B. Beaumana, s krasnimi ilustracijami in s skico tega pogorja z Mt. Waddingtonom, imenovanim Mt. Mystery, visokim 13.260 čevljev, ki s svojo krasoto spominja na Švico, kakor je morala biti pred več tisočletji, in je še tako nepoznano. — V krajšem članku *Južna stran Blümlisalpe* našteva Hans Lauper in opisuje na kratko razne vzpone in smeri nanjo. Ilustrirano in skica. — Temu sledi prevod nemškega članka od Erwina Schneiderja: *Naskok na Nanga Parbat s strani Nemcev, zapadnega mejnika Himalaje in 10. najvišjega vrha na svetu; 4 celostranske ilustracije*. — *Reginald Schomberg* opisuje Nekaj ledenikov Gornje Chitral (v Hindu Kušu). Ilustrirano. — Dve Kavkaški potovanji od W. Heybrocka in L. Saladina; 2 skici: *Elbrusovo kraljestvo in Kasbekovo, z ilustracijami*. — *Mont Blanc: Beležke k prejšnjim vzponom*, piše M. Thorington. — N. E. Odella kramlja zanimivo o »verjetnem tibetskem in nepalskem imenu za Mt. Everest«.

Tem člankom sledi kritika razstave slik v Alpinskem klubu l. 1934. Nato spomenice 4 umrlih članov društva (Baker, Ellis, Harris, Willy Merkl) z njih fotografijami. — Pod naslovom »*Expedicije*« sledi kratki in stvarni opisi raznih vzponov in tur (v Dauphinejo, Mont Blanc, Penine, Leiterspitz, Berner Oberland, na razne Horne, Möncha itd.), s primernimi ilustracijami in deloma z vrčtanimi smerni. — V Alpinskih beležkah najdemo seznam umrlih članov društva, s portretom velikega pionirja alpinstva Leslie Stephena (predsednika društva 1866—68), darove, ki so jih društvu poklonili razni, zahvala zanje, par vrstic o gori Puntagudo (Chile 2390 m) in Col des Chasseurs z nasveti glede vzpona, o zimskih turah, nezgodah, o filmu *Demon Himalaje*, ki so ga predvajali v Zürichu, i. dr. Sledje *New-Zealandske beležke, Kavkaške beležke*. Vmes velika fotografija Grindelwaldskih vodnikov. — Pregled prinaša obširne ocene najnovejših alpskih knjig in spisov: nemških, francoskih, italijanskih i. dr. — Pod naslovom *Knjižnica kluba* se nahaja seznam novo sprejetih knjig v knjižnico, in to s celega sveta; med njimi je tudi *Hrvatski Planinar* in last not least naš *lepi Planinski Vestnik*, ter starejše in novejše alpske publikacije. — Pod »*dopisje*« uredniku beremo prošnjo, naj bi se v Alpinskem Journalu uvedle enotne mere, razna druga vprašanja in težnje, nato »*društvene vesti*« (sestanki, predavanja itd.).

II. zvezek, za november 1935 (let. XLVII, št. 251), s sliko umrlega člana Guido Reya pred članki. H. Stevens opisuje »*V stopinjah Dr. Paccarda*« Mt. Buet v Savojskih Alpah. Ilustrirano. — Graham Brown nadaljuje in konča svoj krasni članek *Mount Foraker, Alaska (Denalijeva kraljica)*; opremljen je izključno z lastnimi, dovršeno lepimi slikami in zopet zavzema glavni del zvezka. Dopolnjuje ga kratek O. Houstonov spis »*Opazke o Herron-ledeniku*« (na zapadni strani Forakerja). — A. Solly piše o stanju alpinstva »*Pred 50 leti*«, t. j. v »*srednjem veku*« kluba, o tedanji opremi, pripravah, vzponih itd., zanimivo, stvarno, jedrnato in res lepo. Temu sledje Leslie Stephensova pisma nekaterim francoskim prijateljem, izdana od Klare Eliane Engel, polna ljubezni do planin in planinstva, posebno do Alp. — John Poole modruje duhovito-šaljivo in opisuje vzpon na Matterhorn s severa ter Langkofel v »*ortodoksiji in heterodoksiji*« s krasnimi slikami. — *Planinarjenje v Jostedalsbraenu* od L. Wooda nas

popelje v srednjo Norveško. Fotografije, skica. — O težavni, a uspeli odpravi na Peak „K 36“ (Vrh „K 36“) 1935 (25.400 čevljev) v Saltoro-gorovju v Karakorumu poroča nad vse zanimivo John Hunt. Članek je opremljen z veliko fotografijo, na kateri je označena smer vzpona, ter z ilustracijami taborišč. — Henry Hall opisuje plezanja na obrežno gorovje Britske Kolumbije v obsežnem članku, opremljenem z veliko sliko panorame gornjega dela Franklinovega ledenika z Mt. Waddingtonom, in z več manjšimi, izredno uspelimi Mt. Waddingtonovega vrha, z veliko pregledno skico. — Plezanje v Takhi-Suleiman skupini, Sev. Perzija, od D. L. Buska, izredno zanimivo! Skica, 1 velika in več malih slik. Temu članku so dodane od C. Trotta poučne Beležke o rastlinah, opaženih in nabranih tekom dveh tur po Takhi-Suleimanu 1933 in 1934. — Navdušeno piše o »Visokih Tatrah« E. Porter. — Reginald Schomberg opisuje »Prelaze v Severnem Iasinu« v Himalajskem pogorju, z lepimi slikami Darkota ledenika i. dr. — H. Unna in S. Finzi pripovedujeta šaljivo-resno, kaj vse sta doživela kot smučarja v »dneh plazov v Obersulztalu«; članek je opremljen s krasnimi, velikimi ilustracijami, med katerimi ni najslabša cna psa-reševalca Barija, vulgo Schnitzela. — Graham Brown poroča v »dveh legendah o Mont Blancu« o dveh vzponih čez Brenva Route in Col du Midi Route l. 1854 vodnikov Courmayeur in zanikuje njih strogo istinitost.

Slede različne beležke — omenimo naj članek »nezgoda na Matterhornu 1934«, preveden iz francoščine — o Bavarskih Alpah in Weekendu na Hoher Goli, nato 4 spominski članki s fotografijami umrlih (Wendel Holmes, Greenwood, Villiers-Schwab, M. Baker), kratki opisi ekspedicij (v Mont Blanc skupino, Penine, na Breithorn, razne Joche in Horne itd.), z ilustr. in vrtanimi smerni. — V Alpinskih beležkah je seznam umrlih članov društva in nezgod. Literarnemu pregledu — z ocenami najeminentnejših del — sledi seznam novo pridobljenih revij, knjig in publikacij, vodičev in zemljevidov ter načrtov, nekaj odprtih pism uredniku ter ožje društveno poročilo. Zadnje (403.) stranico krasi načrt »Sosedov vrh 36, Saltoro Karakorum«.

V svoji ožji domovini Angleži nimajo dovolj in tudi ne visokih gora; zato hodijo hribolaziti drugam. Iz gornjih člankov se vidi, da si hočejo in tudi znajo osvajati vrhove po vsem svetu. Respekt! Članki sami, kakor celotna oprema knjig, slike, ilustracije: vse je strokovnjaško popolno, stvarno, neizmerno poučno ter zanimivo, a vendar ne suhoparno.

Milka M. T.

Deutsche Alpenzeitung. December 1935: Fred Goiser: Kraljevi greben (mišljen je greben Peuterey na Mont Blancu), živahno opisana tura po grebenu, ki velja za enega najtežjih v Alpah. — Carl J. Luther: Smučanje med turo — odlomek iz knjige znanega smučkega pedagoga, ki nujno zahteva, naj se smuške šole ne vrše na travnikih, temveč na terenu med izleti. — Hans Großmann: O porabi vrvi na ledenikih (s slikami). — Rudolf Campell: Sport v velegorju — mnogo preprostih in pametnih misli o praktičnem pomenu alpinizma. — Hubert Hager: Tirolske kmečke hiše — folkloristično-arhitektonska studija v lahmem, prikupnem slogu (z lepimi slikami A. Atzwangerja). — Hans Fischer-Stockern: Večer v koči (odlomek iz pravkar izišlega romana »Ski, Sie und Julius«.) — Pesnik Platen in Alpe (z reprodukcijo starih bakrorezov). Citati poetičnih misli iz časov, ko je bil alpinizem še v povojih.

Der Winter. November 1935: Smučarke 1935 (kramljanje o smučkih dresih in modi). — Smučanje ob vzhodnem morju (Danzig). — Podlaga novega smuka (teoretična razmotrivanja o težišču drže pri smuki). — Smuči in raziskovanje tečajev (I. C. Luther) — nadaljevanje članka iz oktobrske številke. — December 1935: Norme za skakalnice v tabelah. — Sporočilo, da se bo skakalnica v Planici podaljšala za skoke do 120 m, poleg tega pripomba, da FISA one za 80—90 metrske skoke še ni odobrila. — Luči v snegu — zimsko nočno razpoloženje v luči in snegu. — Mestni dečki v snegu. — Žarki iz ledenega stadiona (poročila o trenaji nemških mojstrskih drsalcev). — V bavarskem gozdu (zimске slike). — Praoblika slaloma (slalom na Marmolati). — Januar 1936: Mali doživljaji smučkega zdravnika. — Silvestrova noč. — Podlaga nove smučke tehnike (nadaljevanje in konec članka o fizičnih silah, ki delujejo pri raznih smučskih likih). — Najstarejši nemški smučarski pravilnik (iz l. 1733). — Očala za smučanje (praktični predpisi I. C. Luthera za kratkovidne smučarje).

Der Naturfreund (glasilo plan. društva »Der Naturfreund«, Zürich, Švica), št. 4/6, 1935. — Mnogo drobnih člankov iz narave, popisi gorskih tur in izletov, sličice iz rastlinstva in živalstva, obmorske šetnje itd. — Časopis je namenjen prijateljem narave sploh. Omenjamo nekatere pomembnejše članke: Limba, z lepimi ilustracijami opremljen opis tega značilnega alpskega iglavca: Pinus cembra. — Gore ob Izari. — Vožnja v Ledeno morje. — V Untersbergu (v tej gori počiva po pravljici Karel Veliki, kakor naš kralj Matjaž v Peci). V članku so opisane lepe podzemne jame Untersberga. — 25 let dela »Prijatelj prirode« na Ogrskem. — Št. 7/9, 1935: »Tako se mi srce ne postara« — besede ob 40 letnici društva. — Alb. Colerus: Obličje pokrajine (človek gleda in vidi naravo pod vtisom svojega lastnega razpoloženja in svoje duševnosti). — Čar travnika (florističen članek z lepimi slikami). — Solnce nad vodami (doživetja v kajaku). — Sprehod čez gorovje Altvater. — Poletna vožnja iz Davosa na Parsenn. — Plezarija v Graubündenu. — Južnomoravsko gričevje; opis botaničnega izleta z lepimi posnetki. — Živali z visokega severa v osrčju Evrope (polarni psi, ki vozijo turiste po Jungfraujochu). — Champ du Feu. — Onstran Oceana (članek o »Prijateljih prirode« v Ameriki). — Št. 10/12 iz l. 1935: Leteči milijoni (članek o pticah selivkah, zlasti utvah, racah, štorkljah in labudih). — Sonnblick. — Moravski Kras (o Macohi in drugih jamah). — Švicarski Jura in tamošnji domovi »Prijatelj prirode«. — Praga kot simbol (poročilo o zborovanju glavnega odbora »Prijatelj prirode«, 31. avg. 1935 v Pragi). — Ljudje, ki žive v ravnini (o delu »Prijatelj prirode« na Holandskem).

Dr. A. B.

Dom na Kopaoniku

Dom na Kopaoniku. Srpsko Planinsko Društvo završuje svoj novi, veliki smučarski dom pod samim vrhom Kopaonika. Stavba je v višini 1700 m, dočim je sam Kopaonik visok 2080 m. Kopaonik ima izredna smučišča, ker se nad visokimi šumami razprostira sam plani svet brez strmin. — Dom obstoji iz velike koče, ki je opremljena z okoli 120 posteljami, s toplo in hladno vodo v sobah, s kopališčem in električno razsvetljavo. Poleg nje je majhna koča, ki je brezplačno prepuščena »Udruženju studenata planinara iz Beograda«.

Dom se je svečano otvoril na pravoslavni Božič, 7. januarja 1936. Stal je okoli 350.000 dinarjev.

Slovenski pravopis. — Naš »Vestnik« s tem letom načelno skuša uvajati posameznosti in izvajati načela novega »pravopisa« (ki je izšel na koncu l. 1935). Skrbno in obzirno presojuje stvarno upravičenost in dokončno doslednost teh odločb in načel, bomo svoje presodke — brez vseh predsodkov — v pravopisnih in z njimi združenih jezikovnih zadevah, kolikor bo prostor pripuščal, tudi zase objavljali v prihodnjih številkah.

Mahavšček in Bogatin od Kuka

Foto dr. Mirko Kajzelj

Ovčarija

Foto Hudnik Stane